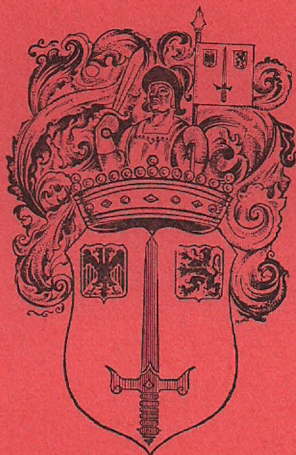

HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

Jaargang V — 1953

Nr 5.

De Honger van Ninove

Ninove beleefde tijdens de opstand tegen Spanje, in de jaren 1576 tot 1582, de somberste jaren uit zijn geschiedenis.

Alva verliet ons land op 28 November 1573. Het was hem niet gelukt een einde te stellen aan de strijd in de Nederlanden. De koning Filips II zond als nieuwe landvoogd Don Louis de Requesens. De strijd tegen de Spaanse troepen en tussen de katholieken en protestanten nam steeds aan hevigheid toe. De dood van Louis de Requesens op 5 Maart 1576 is een verdere stap op weg naar de anarchie. Er is nog geen nieuwe landvoogd. De schatkist is leeg. Wijl hun soldij niet meer wordt betaald gaan de Spaanse troepen muiten. Op 27 Juli 1576 plunderen zij Aalst en op 4 November breekt de gruwelijke Spaanse Furie los over Antwerpen. De Staten-Generaal, vergaderd te Gent, sluiten de bekende Pacificatie van Gent. Zij proclameren samen te willen strijden om de Spaanse troepen te verjagen en verklaren tevens trouw te willen blijven aan Filips II. De nieuwe landvoogd, Jan van Oostenrijk, trekt zich weldra met zijn leger terug op Namen. Het leger van de Staten, dat naar Namen wil oprukken wordt verslagen te Gemblours.

De Calvinisten met het tweemanschap Hembyze en Frans van de Kethule (1) komen aan de macht te Gent. Prins Willem van Oranje wordt overal in triomf ontvangen. De meeste steden van het graafschap Vlaanderen vallen in de handen van de extremisten. Ook Ninove wordt bezet door Gentsse extremisten. De monniken van de abdij van S. Cornelis voelen zich niet meer veilig. Het reliekschrijn van S. Cornelis kunnen zij heimelijk overbrengen naar Antwerpen en verbergen bij een Antwerpse katholiek. De abt en een dertigtal monniken vertrekken naar hun refuge de Treefft te Brussel. Alvorens Ninove te verlaten bekomen zij van Aartshertog Matthias van Oostenrijk een brief van sauvegarde voor hun klooster. De Aartshertog stuurt een « garde de corps » (een soldaat van zijn lijfwacht) om de abdij te beschermen tegen kwaadwilligen (2). De « bescherming » van de Aartshertog baat weinig. In hetzelfde jaar 1578 worden de goederen van de Abdij in het Graafschap aangeslagen. De opbrengst van de verhuurde landerijen en pachthoven wordt door de rebellen geïnd en de meubels van de Abdij met de stokslag verkocht. In September overlijdt Michiel van der Male, abt van S. Cornelis, te Brussel. Ook te Brussel wordt het leven voor de monniken onmogelijk. Heimelijk vluchten zij met hun nieuwe abt, Petrus Aloysius, naar hun refuge De Gapaard te Aalst, begin 1579.

De schielijke dood van de landvoogd, Jan van Oostenrijk, op 1 October 1578 doet de algemene verwarring nog stijgen. Onder de opstandelingen komt er een scheuring tussen de gematigden en de

(1) Frans van de Kethule, vooral bekend als Rihove of : Rijnove. Rihove was een pachthof eigendom van Frans van de Kethule, gelegen te Ninove.

(2) RA. G., S. Cornelis Ninove, Oork., suppl., a° 1578.

extremisten. De Malcontenten, Waalse katholieken, die trouw willen blijven aan het Catholicisme en aan de Koning, aangevoerd door Montigny, binden weldra met de wapens de strijd aan tegen de Geuzen.

Alexander Farnese volgt in 1578 Jan van Oostenrijk op als landvoogd. In een jarenlange verbitterde oorlog zal hij er in gelukken de zuidelijke Nederlanden terug te veroveren voor de Koning.

Gent neemt nu een gematigder houding aan tegenover de katholieken. De Abdij komt terug in het bezit van haar goederen. Maar om de strijd van de Geuzen tegen de Spanjaarden en de Malcontenten te steunen moet de Abdij 8000 gulden opbrengen, om Ninove te laten versterken, en 50 à 60 soldaten op haar kosten onderhouden (3). De Abdij heeft weinig of geen inkomsten meer en om aan deze lasten te voldoen moet zij bossen en landerijen verkopen. Geen enkele kloosterling waagt het om van Aalst naar Ninove terug te keren.

En in ditzelfde jaar 1579 zou Ninove voor de eerste maal belegerd, veroverd en geplunderd worden.

De graaf Filips van Egmond, oudste zoon van Lamoraal (4), was eerst tegen Spanje en als partijganger van de Staten, kolonel van een regiment Walen. Hij verzoende zich met de Koning. Als beloning werd hij benoemd tot gouverneur van Artezië en kreeg hij de goederen, na de terechtstelling van zijn vader in beslag genomen, terug. Zo werd hij ook heer van Ninove. Maar de stad was in handen van de Geuzen. Hij besloot Ninove te veroveren en van daar uit de Geuzen in de streek van Gent te bestoken. Op 13 Juni 1579 verovert Filips van Egmond Geraardsbergen. In de nacht van 24 Juni (op S. Jan) tussen 2 en 3 uur in de morgen, valt hij Ninove aan met zeven vendelen soldaten. De verdediging van de stad bestaat uit twee vendelen Gentenaars en hun aanhangers. Zij verdedigen zich heldhaftig, maar tegenover de overmacht zijn zij gedwongen zich al strijdende van de vesten naar het centrum van de stad terug te trekken (5). Zij weigeren zich over te geven en Filips van Egmond vindt het best te onderhandelen en staat hun toe met vaandel en slaande trom de stad te verlaten en naar Gent te vertrekken (6). Aldus doet Filips van Egmond zijn intrede als heer van Ninove. Zijn soldaten gaan over tot plunderingen (7).

Van Ninove uit bestookt de graaf van Egmond de Gentenaars. Zijn troepen maken het platteland en de streek van Geraardsbergen onveilig door roof en plundering (8).

(3) A. RA., Papiers d'Etat et de l'Audience, nr 915, fol. 282. Verklaring van Anthonis de Langhe, monnik van S. Cornelis, pastoor van Ninove, later abt.

(4) Lamoraal van Egmond, terechtgesteld op 5 Juni 1568 samen met de graaf van Hoorne, op de Grote Markt te Brussel. Lamoraal was heer van Ninove.

(5) Volgens: P. Bernardus de Jonghe, Ghentsche Geschiedenissen, T. II, blz. 152. Dit centrum is de stadsruimte tussen de Beverbeek en de Molendender.

(6) Idem.

(7) Zie verklaringen van ooggetuigen, Bijlagen I en II.

(8) V. Fris, Uittreksels Stadsr. Geraardsbergen, blz. 179.

Ninove blijft in de macht van Filips tot in de paasweek van 1580 (9).

Op 30 Maart 1580 rukt De la Noue, een Frans Hugenoot, in dienst van het leger van de Staten, van Gent naar Ninove op met Franse huurlingen. Op woensdagmorgen vóór Pasen, te 4 uur, gelukken de heren de Toursy en Mortagne er in langs ondiepe plaatsen de overzijde van de vesten te bereiken en een poort te veroveren. Nu stormt de ruitery binnen en overmeestert de stad. De graaf van Egmond, zijn echtgenote Marie de Hornes en andere edellieden worden gevangen genomen (10). Inwoners worden in de strijd gedood, andere zoeken heil in de vlucht, de overblijvenden moeten losgeld betalen. De soldaten plunderen (11).

Filips van Egmond voeren de Geuzen eerst naar Brussel en dan naar Gent. P. Bernardus de Jonghe schrijft over de ontvangst van Filips te Gent: «alwaer hy zeer versmadelyk wierdt ontfangen, 't gemeene volk, als hy wierdt ingebragt hem bespottende, met alderleye vuyligheidt bewerpemde, en opentlyk scheldende, en naerroepende, dat hy eenen lafhertigen en verrader was, die in de plaetse van het vergoten bloedt zijns Vaders te vrekten, zyn Moorders de Spaigniaerts hielp zyne Vaderlanders onderdrukken».

De Geuzen van het garnizoen van Ninove maakten nu op hun beurt het platteland onveilig tot in de streek van Geraardsbergen. De wethouders van Geraardsbergen, door voorspraak van de griffier van Ninove, bekwamen van de gouverneur, mits betaling van een wekelijkse contributie van 12 pond parisis, de belofte dat de inwoners van Geraardsbergen met rust zouden gelaten worden. Zij bekwamen door dezelfde voorspraak ook een brief van sauvegarde. Zij stuurden aan de gouverneur geschenken: patrijzen, snoeken, enz... Dezelfde griffier bracht de wethouders van Geraardsbergen, in het geheim, op de hoogte van een of ander boos opzet van het Ninoofs garnizoen tegen inwoners van Geraardsbergen (12). De Geuzen bestookten van uit Ninove de Malcontenten in Henegouwen. Inwoners van Geraardsbergen, op weg met graan en levensmiddelen uit Henegouwen, werden gevangen en hun waren in beslag genomen. Geraardsbergen was zonder enige verdediging. Lippine, een kapitein van Ninove, drong in de stad en verplichtte de schepenen brood en bier per schip naar Ninove te voeren, terwijl kapitein Vigneron op het platteland plunderde.

Ondertussen werkte men te Ninove van in October 1580 en in de winter tot in 1581 koortsachtig aan de versterking van de stad. In die tijd was de heer de Villeneuve gouverneur van de plaats. Om de onkosten te dekken legde men een oorlogscontributie op 19 paro-

(9) z. Bijlagen : II.

(10) P. Bernardus de Jonghe, o.c., T. II, blz. 212.

(11) z. Bijlagen : II.

(12) V. Fris, Uittreksels Stadsr. Geraardsbergen, blz. 179, blz. 188, nrs 410, 411; blz. 189, nrs 412, 413, 414; blz. 190, nr 422. De wethouders van G. schonken de griffier, als beloning voor zijn goede diensten 13 pond 10 s.g. (V. Fris, blz. 192, nr 430).

chies (13). Deze brachten samen 2712 pond 16 s. par. op. Men vond niet genoeg werklieden. Geraardsberger werd gedwongen, onder bedreiging met een zware straf, werklieden, op eigen kosten, naar Ninove te sturen om aan de vesten te werken (14).

In Ninove was het leven duur. In 1581 kostte een viertel rogge : 14 s. p., 1 pond boter 14 s. p., 1 brood 4 s. p. (15). In Juni en Juli 1581 woedde een besmettelijke ziekte, vermoedelijk de pest. Hoe de dood maaide leert ons een Staat van Goede (16) van een Ninoofs poorter. Cornelis de Bruyne en zijn vrouw stierven in Juni. Weldra volgden de kinderen : Maaiken, Lijncke en Betken. Alleen Hansken bleef nog in leven.

Het volgend jaar, in April 1582, slaagden Robert de Merode, heer van Tyant, gouverneur van Ninove, geholpen door Van den Tempel, gouverneur van Brussel, er in Aalst te veroveren. De abt van de abdij van Ninove, Petrus Aloysius, en een aantal monniken werden in hun refuge gevangen genomen. Enkele monniken konden vluchten, andere lieten er hun leven. De abt en de monniken gingen als gevangenen naar Vilvoorde en dan naar Brussel. Hun rantsoen, 4000 gulden, konden zij slechts betalen door verkoop van alles wat zij nog bezaten aan kostbaarheden die ze hadden kunnen redden. De nog overblijvende monniken vluchtten naar Bergen, dat reeds in het bezit was van Alexander Farnese. (17)

Einde October 1582 kwam Alexander Farnese Ninove belegeren. Dit was de derde en laatste belegering.

Het leger van Alexander Farnese kwam tijdens deze belegering in een toestand vol onvoorziene en onvoorstelbare moeilijkheden (18).

Einde October 1582 en begin November is het weer ongewoon guur. Onophoudelijke stortregens maken van de wegen modderpoelen, ontoegankelijk voor wagens, oorlogsmateriaal en paarden. Trots alle moeilijkheden beveelt Farnese loopgrachten aan te leggen in de richting van het voornaamste ravelijn (19) van de stad. De loopgrachten spoelen vol water en modder. Van uit het verblijf van Farnese moet men ladders leggen om tot aan de grachten te geraken. De denderweiden staan blank en belemmeren de bewegingen van de belegeraars.

Maar de ergste moeilijkheden rijzen op voor de bevoorrading van het leger. Overal heerst nijpend gebrek. Tal van vreemde solde-

(13) RA.G., Ninove, nr 293. Deze 19 parochies waren : Schendelbeke, Idegem, Waarbeke, Aspelare, Smeerhebbe, Zandbergen, Outer, S. Lievens-Esse, Borsbeke, Aaigem-Vlekkem, Denderhoutem, Haaltert, Kerksken, Herzele, Heldergerem, Woubrechtgem, Appelterre, Grimminge, Denderwindeke.

(14) V. Fris, o.c., blz. 191, nr 428.

(15) Cfr. : Dagloon van een timmerman 18 s.p., een plakker 16 s.p.

(16) z. Bijlagen III.

(17) A. RA. Papiers Etat et Aud., z. noot 3.

(18) Voornaamste bron : A. Vasquez, Los sucesos de Flandes y Francia en tiempo de alejandro Farnesio (Coll. de documentos ineditos para la historia de España, T. 72, blz. 392-397. — Ik dank Dr J. Lefèvre, conservator bij het Algemeen Rijksarchief, voor de mij vriendelijk geboden hulp bij de vertaling van deze Spaanse tekst.

(19) Ravelijn, halvemaanvormig voorwerk van de stad tot dekking van een poort.

niers in het Spaans leger deserteren. Slechts de Spaanse tercio's, zegt Vasquez, houden nog hardnekkig stand midden al deze ellende (20).

Ook in de woning betrokken door Alexander Farnese moet men zich vergenoegen met wat zwart brood. Een kapitein geeft een gouden ketting van 100 dukaten voor 30 zwarte broden, amper voldoende om een dag zijn compagnie te voeden. Kapitein D. Sancho Martinez de Leiva geeft 10 dukaten voor enkele koeken (21), minder waard dan een reaal (22), voor hem en zijn kamerader.

Op de hoeven in de streek van Ninove liggen groepjes Geuzen en voeren guerilla-oorlog tegen de Spanjaarden. Waalse Malcontenten dwalen rond, leveren strijd met de Geuzen en aarzelen niet om hun wapens te keren tegen hun eigen bondgenoten de Spaanse soldaten. Allen strijden als hongerige wolven. Overal loert de dood. Boeren verdedigen zich met de wapens in de hand tegen de plunderende soldaten, vriend of vijand, om het even. Spaanse marketenters, op zoek naar eetwaren voor de soldaten, komen niet meer terug. Men moet ze laten begeleiden door groepjes gewapende soldaten. Vijf Spaanse soldaten, die een marketenter begeleiden, worden aangevallen, gedood en beroofd door een troepje Waalse Malcontenten. Een troep Spaanse soldaten gaat op zoek naar Waalse Malcontenten om zich te wreken. Zij komen aan een molen alwaar Malcontenten huizen. De Walen weigeren wat meel en een onderkomen voor de nacht. Te middernacht komen de Spanjaarden terug, steken de molen in brand, veroveren de toegangen en doden al wie zoekt uit de vlammen te vluchten.

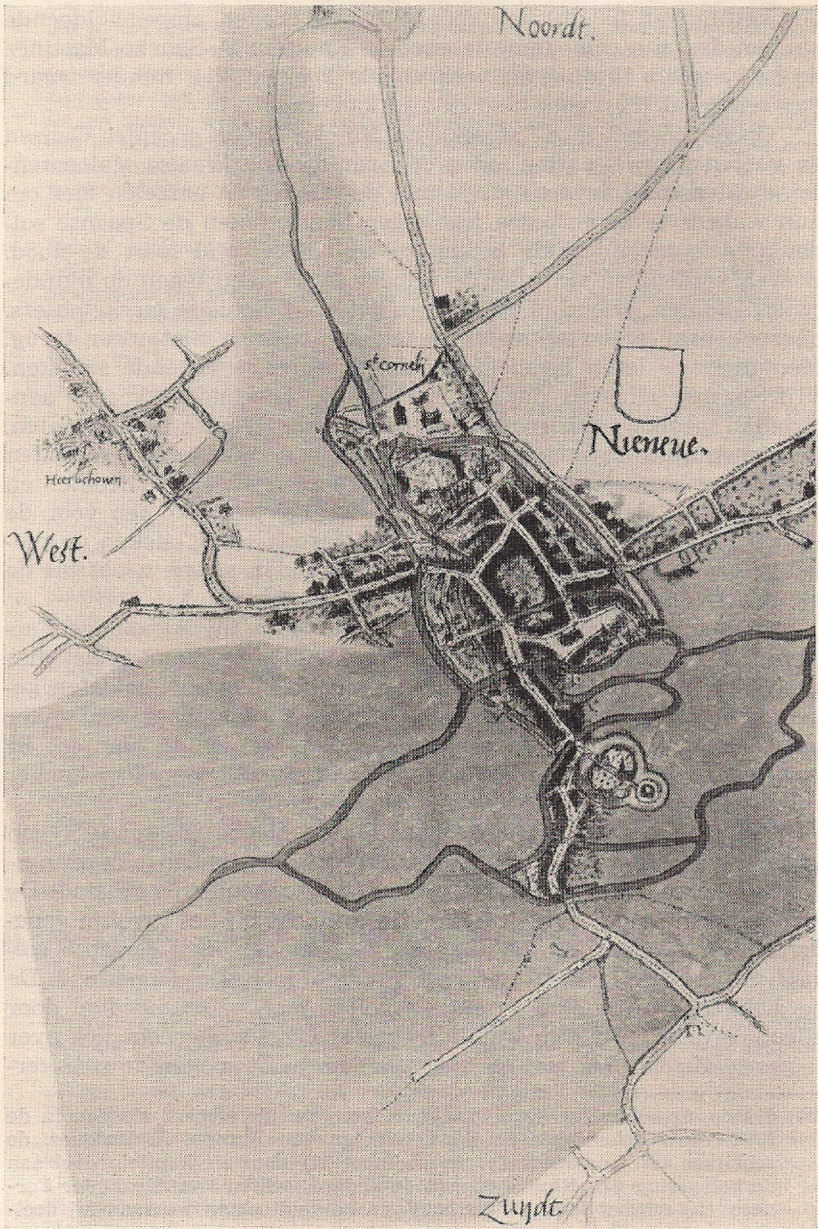
Sergeant Gonzalo Giron komt om bevelen bij Alexander Farnese. Hij laat zijn paard buiten staan. Als hij terugkomt is het dier gedood, gevild en aan stukken gesneden. De hongerige soldaten geven hem uit medelijden een stuk. Farnese geeft hem een ander paard. Soldaten willen hun honger stillen met wilde planten. Er komen meer soldaten om het leven in schermutselingen, door honger en ziekte, dan door de kogels van de belegerden.

Trots de onmenselijke toestand in de steeds plassende regen vordert de voorbereiding tot de aanval. Enkele stukken belegeringsgeschut komen in stelling en beschieten onophoudelijk de stad. De loopgrachten van de Spanjaarden zijn tot dicht bij het ravelijn genaderd. De stormloop op de vesting kan beginnen. Een Spaanse soldaat, Sanchez de la Rosa, onderscheidt zich door zijn dapperheid. De verdedigers van de stad — ongeveer 1500 man — ontmoedigd door ellende en ziekte, bieden weinig tegenstand. Zij vragen om zich over te geven. Zij worden niet gevangen genomen. Ze mogen de stad ver-

(20) Tercio, Spaanse legereenheid. De soldaten van de tercio's stonden in de XVIe eeuw bekend als de beste soldaten van Europa. A. Vasquez, de schrijver van *Los sucesos...* (z. voetnoot 18) nam als kapitein deel aan de belegering van Ninove en aan de andere tochten van Alexander Farnese. Hij schreef later het verhaal van de veldtochten waaraan hij deelnam.

(21) Ik weet niet of het hier gaat om een soort honigkoek of peperkoek. Volgens Vasquez aten de Vlamingen bij hun ontbijt een soort gebak met honig, gember, kruidnagel en kaneel.

(22) Reaal, kleine munt, thans 25 centimos.

Afb. 1. — Ninove en Herlinkhove omstreeks 1560.

laten zonder bagage, zonder wapens en zonder banieren. Hun officieren moer hun degen behouden. Op 13 November 1582 bezet de tercio van kolonel Pedro de Pas de stad. (Kolonel Mandragon veroverde enkele dagen later de kastelen van Liedekerke en Gaasbeke.) Alexander Farnese verliet zo spoedig mogelijk dit onzalig oord en ging met het gros van zijn leger kamperen te Asse. De versterkingswerken door de Geuzen gebouwd te Ninove werden door de Spanjaarden vernield, ook de twee torens «Verloren Kost» geheten. Ninove werd «ghedemanteleert ende ghedestruuert, verlaten» verklaren, in 1592, twee Ninovieters die de laatste bestorming van de stad hadden overleefd. (Bijlagen II).

De Spaanse veteranen van de tercio's gedachten later nog dikwijls vol afschuw: «La hambre de Ninoven» — De Honger van Ninove.

Voor de nog in de stad verblijvende Ninovieters — er waren er nog 5 à 600 — was het niet de Honger maar: De Hel van Ninove. In 1592, tien jaar na de verovering door Alexander Farnese, waren er te Ninove nog 400 communicanten (23). In 1524 waren er 1500 (24). In 1569 telde Ninove 1800 à 2000 inwoners (25). Na de troebelen bleef er ongeveer een derde over. Ruim twee derden van de bevolking: gedood, omgekomen van ellende en ziekte, gevlucht naar Holland, of een schuilplaats gezocht op het platteland, waar de dood hen achterhaalde (z. Bijlagen IV).

De toestand op het platteland was even angstwekkend. In 1576 telde Denderhoutem 1000 communicanten, in 1592 nog 200 en in 1593 nog 130; Denderleeuw in 1576: 400, in 1592: 135; Denderwindeke in 1576: 600, in 1592: 300, in 1593: 340; Aaigem in 1576: 450, in 1592: 127; Heldergerm in 1576: 180, in 1592: 50 (26).

De stad Aalst had het recht verkregen zeker accijs te heffen op het bier binnen een mijl rond de stad. In de stadsrekeningen van Aalst lezen wij nog in 1592-93: «aengaende de buyten assijse haer bestreckende binnen der mijle inde ronde deser stede gernerct datter luttel oft zeer weynich volck woenachtich es geweest ende zeer luttel biers gedroncken so en es danof geenen particulieren ontfanc gemaect maer tgoen daerof gheprocedeert voor dit jaer es begrepen inde voorgaende somme van stadts assijze vander stede bieren...».

De stad Aalst zelf was even deerlijk gehavend als Ninove. Gans de Denderstreek heeft tijdens de troebelen zeer zwaar geleden.

ICONOGRAPHIE.

1. NINOVE OMSTREEKS 1560 (z. Afb. 1.).

Figuratief plan van Ninove en Herlinkhove, getekend door Jac. R. van Deventer, omstreeks 1560. Met schematische voorstelling van

(23) Jos. de Potter, De Dekenij Ninove op 't einde der XVIe eeuw. Acta visitationis a^o 1592, blz. 61.

(24) Rockwell, Liber Miraculorum, blz. 20, Bijschrift van 1524.

(25) Berekening volgens 100^e Penningboek, in: A. RA., Papiers d'Etat et de l'Audience, nr 618/20.

(26) Jos. de Potter, o.c.

de burcht (met kapel en toren op de Berg), de parochiekerk, de abdij, stadhuis, hal, hospitaal, kapel van S. Joris.

Gekleurde pentekening, H. 0,34 B. 0,29.

Facsimile in kleurendruk verschenen in : *Atlas des Villes de la Belgique au XVIe siècle. Bruxelles, Institut National de Géographie (1891)*. Bij dit facsimile schreef V. Fris een historische en topografische schets van Ninove (4 blz. in folio).

2. SPAANSE TROEPEN OVERROMPELEN AALST, 27 JULI 1576.

Plan in vogelvlucht van de stad. Spaans voetvolk bestormt de Brusselse Poort. Rechts de ruitery in slagorde.

Ets van Fr. Hogenberg, H. 0,18 B. 0,275.

In : *Michael Aitsinger, De Leone Belgico (1586)*, blz. 224-225.

Dezelfde ets van Fr. Hogenberg in : *Fr. Hogenberg, Historia unnd abcontrafeytungh fürnemlich der niderlendischer geschichten (1596)*. Met — onjuiste datering : August 1576 — onderaan volgend gedichtje :

Nachdem die Spanier ein lange zeit
Vor Zirzee hielten manchen streitt
Hatt sich die Statt ihnen ergeben,
Undt so erhielt ir gutt und leben
Drumb seind die Spaniard abgezogen
Zu Brussel wollten seie (27) es wagen
Die Burger ire Statt verschlossen
Erkhannten woll die Spanse bossen
Bald seie (27) in Flandern mitt gewalt,
Erobern eine Statt gar altt
Mit namen AELST, und nach irm art
Beengstigen die burger hart.

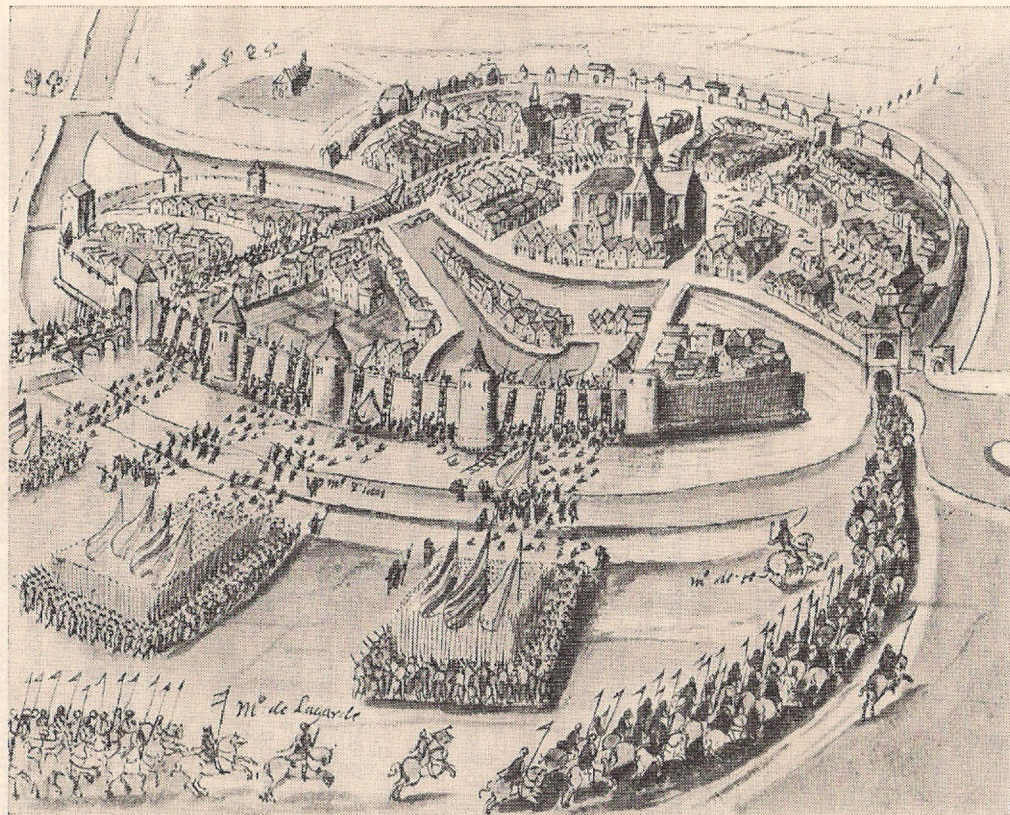
Verkleinde kopie — met Latijnse tekst 2 × 2 — van de ets van Fr. Hogenberg in : *Baudart van Deynze, Afbeeldinghe en Beschrijving... en in : Guerres de Nassau, blz. 187*.

De ets van Hogenberg is wat grondplan en gebouwen betreft dezelfde als in : *Guicciardini : Description de tout le Pais-Bas (1582)*.

3. VEROVERING VAN AALST DOOR DE GEUZEN, 23 April 1582. (z. Afb. 2).

Gezicht in vogelvlucht van de stad. Een aanvalscolonne is langs de Brusselse Poort in de stad binnengerukt. De troepen van Robert de Merode, heer van Tiant, trekken door de vesten en beklimmen de stadsmuur, de ruitery van Van den Tempel en Lagarde stormt naar een andere poort. Onderaan : « eenen aenslagh op aelst de Staten is gheluckt heur roos in April drij-en-twintigh afghe-

(27) Seie = zij (De Spanjaarden).

Afb. 2. — Verovering van Aalst door de Geuzen op 23 April 1582.

pluckt ». Gekleurde pentekering, blz. 140, in handschrift, nr. 22.089 (Koninkl. Bibliotheek, Brussel).

Dezelfde afbeelding komt voor in : *Baudartius de Deynze, Flandre Polémographia Aurico-Belgica, Amsterdam, 1621, blz. 409, nr 143.* Met onderaan tekst in het Nederlands en in het Frans. De Nederlandse tekst « Interprise ende inemen der stad Aelst gedaen by mons. Tian collonel vande voetknechten ende mons. de Temple overste van de ruyters — anno 1582 den 23 april.

Kopergravure, H. 0,12 B. 0,17.

(Voor het grondplan en de gebouwen gaan deze plannen eveneens terug tot Guicciardini, o.c.).

BIJLAGEN.

I

PLUNDERING VAN HET DOREMONT IN 1579.

Compareerde voor schepenen der stede van Nieneve nabeschr(even) Remelix (?) de Coninck insetene poorter der voorscr(even) stede, heeft verclaerst, ghezien, indachtich ende in goede memorie thebben, dat alzoo de stede van Nieneve inden jaere 1579 up St. Jansdach (1) smorghens inghenomen is gheweest by den garnisoene (2) van den Graefve van Egmont, dat het huys vanden heere van Oultre (3) gheplundert ende ghepillieert is gheweest, hebbende de soldaeten de bedden van den zelve huuse zien verschudden zulcx dat Marie vanden Bossche, achterghelaten wedewe vanden voornoemden heere, ghenootzaect is gheweest haer huus te verlaten ende daeruuyt te scheeden, hebbende overzulcx de zelve wedewe daeruuyt zien gaen anders nyet uuytdraeghende dan een corfken en haeren harden (4) ende voorts verlaten ter ghenade vanden soldaten alle de meublen die zij in haer huus hadde.

Actum ter presentien van Adriaen de Pester ende Joos Schoonjans schepenen der voorscreven stede van Nieneve.

(RA. G., Ninove, nr. 640, a^o 1592.).

II

NINOVIIERS LEGGEN GETUIGENIS AF OVER DE GEBEURTENISSEN IN 1579, 1580, 1582.

Compareerden voor ons Adriaen de Pester ende Joos Schoonjans in desen tijt schepenen der stede van Nieve, Willem Cortvriend ende Gillis Schoorman onderlinghen oudt 60 ende 72 jaeren altyts ende

(1) 24 Juni 1579.

(2) Lees : door het leger van.

(3) Het Doremont, gelegen ten zuiden van de hal, vroeger het Dijnshof, Doremont, aldus geheten naar de hoogbaljuw, de heer van Poitiers en Dormans.

(4) Klederen.

continuelick (1) gheresideert hebbende binnen voorscr(even) stede ooc in dese voorleden troublen, attereren over de rechte waerheyten versoucke van Jan van Snick dat in den jaere 1579 vp St. Jans dach morghens tusschen twee ende dry hueren (2) de voors. stede is inghenomen gheweest met ghewelt vanden graefve van Egmont, de inghesetenen ghepillieert ende verstrooyt, blijvende alzo byden zelve garnisoene / In de quantiteyt van zeven vendelen, ghefouleert (3) ende verdruct tot in martio 15 tachtentich daernaervolghende als wanneerr de voorn(oemde) stede weder omme swoendachs inde Goede Weeke by reprinse (4) met ghewelt van mons. De la Noue ende Franchoisen inghenomen is gheweest / ende daerna wederomme ghepillert ende alle borghers inde Furie nyet ghebleven (5) zijnde, ghevanghen ende gherantsonneert (6), ende alsoo de voors(eide) stede wederomme in handen van den vyant ghebleven is tot den lesten van Octobris 1582 met onsprekelijke schade ende ruyne derzelve huusen edificien ende verstroytheyt van der ghemeynt (7) haerlieder goet verlaten hebbende is deselve stede wederomme van nieus van zijn altesse (8) in de name van zyne ma(jesteit) (9) belegghert gheweest ende daernaer up den 13 november 1582 by appointemente (10) overghegeven in handen van zyne ma(jesteit) ende cortis daernaer ghedemateleert ende ghedestruert verlaten, in der manieren dat ghedurende de voorscr(even) troublen invasiën ende reprinsen der selver stede nymant van de borghers (11) zijn eyghen oft ghepachte goederen tzij meersschen oft ander landen en heeft vryelick connen ghebruyken mede heeft (*woord afgescheurd, waarsch.:* moeten) abandonneren ter ghenae ende discretie van den garnisoenen van deen oft darder zyde ende gheen oft cleyn ghebruyck daerof ghehadt (12) zulcx dat de zelve garnisoenen huerlieder beesten in de meersschen zelve ghesteeken hebben oft de borgheren beesten daerinne vindende geslegghen hebben oft zelve afghedrefven metgaeders oock de vruchten uuyter schueren ghedosschen (13) ende vercocht / In teecken der waerheyth hebben wij dese metten zeghel van zaecten die men ghewoonelyck is userende doen

-
- (1) Zonder onderbreking.
 - (2) Uur.
 - (3) Onder de voeten lopen.
 - (4) Opnieuw ingenomen.
 - (5) Gedood.
 - (6) Losgeld moeten betalen.
 - (7) Bevolking.
 - (8) Alexander Farnese, prins van Parma.
 - (9) Koning Filips II.
 - (10) Bij overeenkomst.
 - (11) Inwoners.
 - (12) Toen de monniken van S. Cornelis in 1585 terugkwamen naar Ninove: «nedergheslagghen, gedestitueert van allen middelen bevindende allen pachthoven aff ter ruine / ende nijet een vore lants gesajit maer vague ende voghelweijde... De relligieusen (= monniken) het lant dat doen als in boschen was verandert hebben begonst te cuijschen vuytcappende het hout wel tot 60 bunderen... (A. RA., Papiers d'Etat et de l'Audience, nr 915, fol. 282, Verslag van de hand van Anthonius de Langhe, proviseur van de Abdij, pastoor van Ninove, later abt).
 - (13) Gedorssen.

zeggelen ende by onsen gheswooren greffier doen onderteecken en den 13 juni 1592.
(RA.G., Ninove nr. 640, schepenboek, a° 1592.).

III

DE PEST TE NINOVE IN 1581.

Bron : RA.G., Ninove, nr. 584, Staat van Goede, a° 1583.

Smal papieren registertje van 12 fol. Op fol. 1, r., staat : « Rekeninge voor Vielem Cortvrindt (1) over de wese Cornelius de Bruyne ». Boven fol. 3, van een andere hand, als de verder volgende tekst : « Gepresenteert bij Guillam Cortvrindt voecht (= voogd) van de weeze Cornelis de Bruyne voer baillij, burchmeestere ende schepenen der stede van Nienève vp alle behoorelijke protestatien desen 6 Juli 1583 ». Gans de tekst is vrij duidelijk. Een goed onderscheid tussen y en ij is in veel gevallen onmogelijk. Deze Staat van Goede is de oudste en de enige — bewaard gebleven — die ons iets mededeelt uit de jaren 1581-82, toen de Geuzen meester waren van de stad.

Inhoud : Cornelis de Bruyne en zijn echtgenote Jaeke van Compostelle sterven van de « pest » in Juni 1581. Heyle van Keulen, een Duitse vrouw, neemt voorlopig de zorg van de vier wezen op zich. Ook de kinderen zijn aangetast. De pestmeester (es) laat bij de apotheker, « In de Mane », « geneesmiddelen halen tegen de ziekte : « preservatiff », saffraan, kaneel, wijn en suiker. Achtereenvolgens sterven : Maaiken, Lijrken en Betken. Na de dood « kuist » (= ontsmet) men de woning met wierook. Van gans dit gezin blijft alleen nog Hansken in leven. Verder wordt het overlijden van een der voogden en van de grootmoeder vermeld. De voogd Willem Cortvrindt laat Hansken uitbesteden eerst bij Anna Suys voor 27 gulden per jaar en dan bij de weduwe Adriaen van Compostelle — familielid van Hansken, langs moeders zijde.

Willem Cortvrindt zelf heeft een rekening opgemaakt en deze de stadsgriffier ter hand gesteld om een Staat van Goede te laten opmaken in de gebruikelijke vormen. Op 6 Juli 1583 legt hij deze rekening voor aan de schepenen-weesmeesters : Adryaen Volcaert en meester Hinderick van den Spieghele (procureur, d.w.z. advocaat). Hier volgt deze rekening :

STAET VAN GOEDE mitsgaders rekeninge et reliqua die by desen doet maect ende overgheeft Guillamme Cortvrindt (2) als voecht van

(1) Al de eigennamen in de oorspronkelijke tekst zonder hoofdletter. Hier de persoonsnamen en de plaatsnamen met een hoofdletter; verder steeds v in plaats van u.

(2) Willem Cortvrindt, geboren in 1532, was eigenaar van « Den Anker », op de Grote Markt, tegenover het stadhuis. Als beëdigde voogd beheerde hij de goederen van de wees en moest hij rekening en verantwoording geven aan de schepenen.

Hansken de Bruyne weeze achterbleven naerden overlijden van Cornelis de Bruyne (3) en Jaecque van Compostelle (4) beede deser werelt overliden (saliger memorien) vadere ende moedere van deze weeze Ende dat van alle de goeden maublen zoe immeublen dese weeze verstorven ende gesuccedeert van vaders ende moeders wegen / danof dese voecht handelinghe ende administratie gehaidt heeft zindert (sedert) den overlijden van deze weeze vadere Zoe in gronden van erffen meublen renten als anderssins / mitsgaders schulden van bater. / lasten ende commeren voer ulieden zeer voersienyge heeren bailliu burchmeestere ende scepenen der stede van Nieneve onder alle behoorelijke ende geconstumeerde protestation Ende dit in ponden scellingen erde penningen paris.

VERCLAERS VAN DEN ERFFGRONT DE VOORS(EIDE) WEEZE COMPETERENDE VAN ZIJNS MOEDERS WEGEN (5) :

Eerst zoe competeert dese weeze een dachwant meersch gelegen in den Pollaer meersch (6) belast met drye capp(oen) tsiaers gelegen over de Rijt naest der Denderen.

Item. noch een halff bunder lants gelegen opt Muylem velt (7) belast met 27 s. 6 d. par. tsiaers aen den heilighen gheest van Heerzele.

Item noch een halff bunder lants gelegen vpt dEyghem (8) belast met 12 L. par. tsiaers aen dhoors (erfgenamen) van wylen Pieter van Papegem.

Item noch het vierde van een dachwant lants gelegen int Conynevelt (= Konijnenveld) in Sambergen.

Item noch een rente van 24 L. par. tsiaers staende tot laste van Gil-lis van Pantegem alsoch ombesedt in Sambergen (9).

Item zoe competeert dese weeze noch den derden cavele in de Vier Hymskinderen (10) alzoe tzelve huys gestaen ende gelegen es binnen der voors(eider) stede in de rechte Beverstraete. Te wetene de nyue achtercamere beginnende van aende dobbel schauwe staende int gescheet alsoveren / metter camme (= brouwerij) ende brauwalam

-
- (3) Corn. de Bruyne, bewoonde in 1569 het gasthof gelegen op de hoek van de Bever- en Biezestraat, in 1591 geheten « Het Schaeck ». Naar alle waarschijnlijkheid overliden Corn. en zijn vrouw in « Het Schaeck ».
 - (4) Van Compostelle, voorname Ninoofse familie, wordt niet meer vermeld na de troebelen.
 - (5) Goederen die Hansken erft van zijn moeder.
 - (6) Pollaermeers, op Ninove (tegen het Sas), toenmaals nog op de linkerover, aan de Rijt (afvoergracht).
 - (7) Gemeente Aspelare.
 - (8) De Eigen, naar analogie met -hem namen : Eighem; in de volksm. : Daigen. Eichem (Appelterre) heeft niets te maken met eik en hem. Eichem grenst aan het Eigenveld.
 - (9) Marginale aantekening : Burchmeestere ende scepenen ordoneren den voecht dese weeze te voersiene van behoorelijke brieven ende daer inne zoe vele debvoirs te doene dat de weeze niet geinterresseert noch bescha-dicht en zij / ende dit ten eersten dat doene(ijk) zij op pene van opden voecht te verhaelene ende nietmin tonderzueckene de verachterthede.
 - (10) De Vier Heemskinderen (Thans Banque Centrale de la Dendre), gasthof, herberg, brouwerij en er was ook een slachthuis.

/ tot achter jegens tslachuyts ende voortd dleste eynde van(den) lochtinck beginnende van aen (den) geschalmiden (= ontschorsten) doorene ende wilgestruyke tot deynde van(den) lochtinck ter straeten vuyte / met zes kepers liggen(de) odpen solde(re) van (den) moutvloer metten laste van 12 L. par. tsiaers in de rente van 24 L. par. aen de nyeuwe diensten (= van de parochiekerk) / daer van den eersten cavele doocht dander helft ende de helft van 4 L. 10 s.p. tsiaers aende oude diensten (= van de parochiek.) van Niereve.

Item noch het vierde van een rente van drye ponden par. tsiaers staende ten laste van dhoors ende erffgenamen van Coolaert Steenhoudt al conforme der cirographie danof wezende / in Grimingen (11).

Item zoe competeert dese weeze tvierde in eene Rente van drye ponden 12 s.p. sprekende tot laste van Gillis van der Doorent in Griemingen.

Item noch het vierde in een rente van 24 s.par. tsiaers in Pollaer (12). Item noch het vierde van een dachwant lants gelegen op de Wildert belast met een vat ende een halff viertele coorens tsiaers tgeheele aen den Heiligen Gheest van Apulterre.

Item noch een vierde van een rente van 28 s.p. tsiaers / staende tot laste van Coolaert de Smedt in Griemingen.

Item zoe competeert dese weeze tvierde in eene Rente van zeven ponden vier scellingen par. tsiaers sprekende opde Rosse (Bijnaam) in Sambergen aldus naer vuytwyzen van wettelijk chaertere danof wesende (13).

VERCLAERS VANDEN ERFFGRONT DESE WEEZE COMPETE-RENDE VAN ZIJNS VADERS WEGEN (14) :

Item zoe competeert dese weeze zijn paert portie ende contingent in drye bunder thiende lant gelegen opden Hoochcouste(re) (15) belast met vier ponden gr(oot) tsiaers te lossene ten advenante den penning 16.

Item zoe competeert noch dese weeze zijn portie ende contingent in een dachwant lants gelegen op den Lupedal.

Item zoe competeert noch dese weeze een hoofstadt onder Eichem te wetene zijn paert ende portie in de zelve groot een bunder belast met 12 L. par. tsiaers.

Item noch een dachwant en halff lants gelegen opden Luypendal / zijn portie ende aendeel in tzelve.

(11) Marg. aant. : Dat de voocht ondersuecke de verachtertheyt van alle de renten.

(12) Marg. aant. : Tonderzueckene den naem ende toenaem van(den) rentier.

(13) Marg. aant. : vt ante.

(14) Marg. aant. : Burchmeestere ende scepenen ordonneren den voecht op dat prouffitable mach wesen voer de weeze ten eersten dat doendelijck zij alle den erffgrond van den weeze te verpachten ende te vercoopen alle de houten afgewaeyt zijnde staende op de grond van(den) weesen.

(15) Te Herlinkhove.

ONTFANCK GEHAIDT BIJ DEZEN VOECHT VAN DE GOEDEN
 ACHTERGELAETEN BIJ DESE WEEZE VADE(RE) ENDE MOE-
 DERE (16) :

Eerst ontfaen vuyt harden van een vande weezen, overleden der
 werelt, present Jan Bogaert mede voecht oock overleden drye pisto-
 lletten tot 57 stuyvers tstück valent 17 L. 2. s. P.

Item noch drye franssche croonen tot drye guldenen tstück 18 L. p.
 Item eenen dobbelen ducaet tot 6 guldenen 6 stuyvers tstück

12 L. 12 s. p.

Item noch ontgraeven op den pleyn (= koer) aenden stal den 3en
 septembre 1581 eenen staeten daelder tot 3 L. 12 s. p.

Item twee halve Phileps daelders maecken tsamen 4 L. 16 s. p.

Item noch twee halve Staeten daelders van 18 st. tstück 3 L. 12 s. p.

Eenen daelder van 3 L. 6 s. p. — Eenen zelveren Philips daelder tot

3 L. 16 s. p. — Eenen penning van 20 franche stuyvers es 2 L. p. —

Eenen daelder van 3 L. 12 s. p. — Eenen penning van 12 s. p. — Eenen

penning van 19 s. p. — Eenen penning van 9 s. 6 d. par.

Item noch ontfaen over thien vate coorens ten advenante van drye
 ponden par. het tzister 15 L. p.

Ontfaen over zeker goeden ten sterffhyuze vercocht volgende zeker
 billette specificatyff inhoudende declaratie ende specificatie belo-
 perde ter zomme van 4 L. 2 s. p.

Ontfaen van zeker bernhout (brandhout) ten sterffhyuze bevonden
 6 L. p.

Ontfaen van Niclaes van Baeckergem desen 24 in novembre 1581 over
 29 zisteren evenen(haver)mouts ende een vat ten advenante van
 24 1/2 stuyvers het zistere compt tsaemen 72 L. 5 s. 6 d. p.

Item ontfaen by desen voecht over hem selven ende dat over gelij-
 cke 29 zister ende een vat evene mouts ten pryze van 24 1/2 stuy-
 vers het zister compt tsaemen 72 L. 5 s. 6 d. p.

Item ontfaen by Jan Bogaerts medevoecht van des(en) weeze over
 zeker temmerhault (timmerhout) gecocht by Jan Diericx voer 9 L. p.
 Somma van (den) ontfange beloopt ter zomme van 254 L. 1 s. 6 d. p.

VUYTGHEVEN JEGHENS DEN VOORNOEMDEN ONTFANCK
 GEDAEN BIJ DESEN VOECHT IN MINDERINGHE ENDE OPDEN
 ONTFANCK BY HEM BEHAIDT.

Eerst ende alvoeren betaelt over eenen pot fransschen wyn ende
 zuyckere den 12den in Juny, 81 tot onderhoudt van des(er) weezen
 vade(re) ende moede(re) in huerl(ieder) sieckte 15 s. p.

Item betaelt aen Lysken de pestmeestersse (17) om dese weeze moe-
 dere te visiterene 2 L. 8 s. par.

(16) Volgt eerst de opsomming van al het geld door de voogden gevonden ten
 sterffhuize, ter hand gesteld door de weesjes of op hun aanduidingen ont-
 graven. Het totaal bedrag aan geld is 74 L. 8 s. 6 d.P. (Rekenmunt).

(17) De pestmeester(es) onderzocht de zieken, gebruikte daarvoor kaarsen,
 probeerde de pestlijders te genezen met een « preservatyff », geneesmid-
 del door hem (of haar) samengesteld, of door een apotheker, hij kistte
 de doden en begroef ze. Er was geen lijkdienst, men durfde met de slacht-

Item betaelt over twee keerssen (= kaarsen) totter selver visitatie
gebruyckt 2 s. p.

Item noch betaelt aen Jan de Vrieze pestmeestere over deese weese
moedere te begraven ende te lichtenen tsaemen 6 L. 1 s. p.

Item noch betaelt aen preservatyff gebruyct tot onderhoudt erde
cureren van den weezen den 13en Juny 1581 4 L. 4 s. p.

Item betaelt aen een lichtere (doodkist) om deze weeze moedere te
begraevene 2 L. 4 s. p.

Item betaelt over het maecken vanden grave voer deze weese moe-
de(re) 20 s. p.

Item gegeven Heyle eene duytsche vrouwe (18) die de kinderen bij-
stondt om ettelicke spyze te coopene (om eten te koper.) 10 s. p.

Item geleverd 77 voeten berts (= planken) tot dmaecken vande due-
ren ende vensteren aende camme ten advenante van vier ponden
thien scellingen par. thondert compt hier 3 L. 10 s. p.

Item betaelt van het graff te maeckene voer dese weese vadere 20 s. p.

Item betaelt over den zelven te visiterene ende te begraevene (19)
6 L. 10 s. p.

Item betaelt aen Antheunis vanden heetvelde over drye paer schoens
omme mayken lynken ende Hansken desen 18en Juli 1581 2 L. 16 s. p.

Item betaelt aen pieter van Hasselt over het maecken vande dueiren
ende vensteren inde camme / over twee dachueren ten advenante
van 18 s.p. sdaechs 36 s. p.

Item betaelt aen vier pont rentvleesch tot 5 s. p. tpont es 20 s. p.

Item betaelt over een halff quartier van eenen hamele 23en Juli
1581 (20) 28 s. p.

Item betaelt aen caese ende keerssen (20) 9 s. 6 d. p.

Item betaelt aen Chaerles de Lingni over zeker reste van houdt ge-
haelt thebbene voer den vadere van des(en) weeze / ende over een
pont boteren aen (den) zelven schuldich bleven tsamen 2 L. 14 s. p.

Item betaelt aen Jan Bogaert medevoecht van dese weeze geweest,
over eene reste van dienst ende arbeyt gedaen voer dese weese va-
dere zoe aen picken ende dursschen (= dorssen) van graene in sijne
levene (21) tsamen 5 L. 14 s. p.

Item betaelt aen Geerdt van Schalcken over een pinte wyns gehaelt
in lijnckens sieckte (22) een van (den) weezen 9 s. p.

Item betaelt aen een paer schoens te coopene voer Heyle ter goeder
rekeninge van haere diensten 2 L. p.

Item betaelt ende in gelde gegeven de zelve Heyle 10den augusto
1581 in mindernisse van haeren dienst 20 s. p.

offers van de pest niet in de kerk komen. De uitvaartmis en het gebrui-
kelijke maal grepen later plaats.

- (18) Heyle van Keulen, waarsch. een soldatenvrouw van het garnizoen van de
Geuzen.
- (19) Het snel verloop van de ziekte wijst op de pest. De vader wordt onmid-
dellijk begraven; doodkist niet vermeld.
- (20) Vermoedelijk voor het uitvaartmaal, in Juli, ongeveer een maand na de
dood.
- (21) Zoals de meeste herbergier-brouwers liet Cornelis de Bruyne eigen en
gepacht land bewerken.
- (22) De kinderen waren ook reeds in Juni aangetast door de kwaal.

Item den weezen noch gecocht drye ponden botere tot 14 s. p. het pond es 2 L. 2 s. p.

Item noch betaelt aen broet den 12den Augusti 1581 voer de weezen (23) 14 s. p.

Item noch gegeven Heyle in gelde tot onderhoudenisse vanden weezen 25 en augusti 1581 2 L. 17 s. p.

Item noch betaelt aen Heyle in mindernisse van haere diensten over drye potten ende een pinte franssche wyr. es 2 L. 2 s. p.

Item voor de weezen doen backen twee veertelen coorens tot 14 s. p. de veertele es 28 s. p.

Item noch gecocht voer de weezen twee brooden tot 8 s. p.

Item noch betaelt voer Betken een van (der.) weezen te begravene ende voer het graff te maeckene tsamen (24) 36 s. p.

Item betaelt aen een lichtere om Betken te begravene es 16 s. 6 d. p.

Item betaelt aen Lysken de pestmeestersse over het visiteren vuytdraegen ende te begravene Lyncken een van (den) weezen 5 L. p.

Item by Lysken bier gehaelt totten 3en in septembre 1581 voer de weezen es 3 L. 4 s. p.

Item den 3en en 5en septembre 1581 aen broot ende twee ponden caese tsamen om 16 s. p.

Item voor de weezen gebacken twee veertelen coorens tot 16 s. p. de veertele es 32 s. p.

Item den 9en septembre gegeven Heyle in gelde om vivres te coopen voer de weezen es 2 L. 8 s. p.

Item gecocht voor de weezen den 11 septembre aen een halffpont bote(re) ende terruwen (= tarwen) broot 12 s. p.

Item betaelt aen Paesschier van d(er) Maelen den 12 septembre 1581 inden naem van den weezen over zeker labeur gedaen voer dese weeze vadere in sijnen levne 2 L. 18 s. p.

Item betaelt aen den messagier van der stede over een pinte rinsch wyn ende een pinte roode wyn voer de weezen gehaelt 15 s. p.

Item betaelt aen Loy Maelfroot van gehaelde biere voer de weezen 6 s. p.

Item 15en in septembre gegeven Heyle in gelde om licht erde andersins te coopene 18 s. p.

Item betaelt aen bier zoe spyze voer de weezen den 17en 18en 21en en 23en septembre 1581 3 L. 19 s. p.

Item betaelt in handen van Jan Pot poortbailliu over den impost by Joos Reeckbosch gepacht dezen 24en in septembre 1581 danof die van Ghendt versochten de betalinghe es (25) 8 L. p.

Item betaelt aen hout voer de weezen den 26en septembre ende den 12den octobre 1581 tsaemen 3 L. 2 s. p.

Item betaelt over maeijken te begravene ende over het graff te maeckene tsaemen 3 L. 4 s. p.

(23) De voeding bestond hoofdzakelijk uit: Bier, brood (en boter), kaas en vlees.

(24) Verm. een tweede golf van de epidemie in Augustus-September.

(25) Marg. aant.: By affirmacie van Jan Pot poortbailliu ten desen present.

Item noch gegeven aen Heyle in mindernesse van haere diensten den 1en octobre 1581	24 s. p.
Item noch betaelt aen hout ende wieroock om der weezen huys te cuysschene	18 s. p.
Item betaelt aen vier veertelen coorens ende een veertele terruwe voer de weezen 8en octobre 1581 (26)	5 L. p.
Item betaelt aen Lysken de pestmeesterrsse over Betken een van de weezen by haer inne te nemene vier daegen ende voer de lichtere ende het graff te maeckene omme de voors. weeze te begraevene	7 L. p.
Item betaelt aen hier voer de weezen es	24 s. p.
Item betaelt inde Mane / over preservatyff specereye solfraen ende zuyckere (27)	3 L. 10 s. p.
Item gecocht botere ende vleesch voer de weezen om	2 L. p.
Item betaelt aen licht totten 28en octobre 1581	28 s. p.
Item gegeven aen Heyle in betalinge van huere diensten 22en octobre 1581	3 L. p.
Item betaelt Jan de Wevere over thouden vande vendouwe (28) ernde voer zeker verteerde costen alsdoen gedaen	20 s. p.
Item noch betaelt over het cuysschen van thien vaten coorens 10 s. p.	
Item betaelt aen Geerd de Medts in de naem van Heyle in mindernesse van haere diensten volgende eenen billette	27 s. p.
Item by Heyle noch gehaelt ten huysse Adriaen de Coene diversche waeren voer de weezen volgende eenen billette specificatyff	4 L. 15 s. p.
Item betaelt aen Ghysbrecht Guens (29) aen diversche waeren voer de weezen gehaelt volgende eenen billette specificatyff	37 s. p.
Item betaelt aen Henrick vander Perre inden naeme van dese weezen over zeker reste van houte schuldich bleven bijden vadere van deze weezen in zijne levne (30)	16 L. p.
Item zoe bringt de voors. voecht alhier In vuytgeven de costen van dese weezen grootmoedere Elizabeth sMols / saliger memorien / mitsgaders doncosten geschiet als zij sadt inde contagieuse sieckte ende als zij haeren kerckganck dede ende de costen vander vuytvaert boven alle ontfaenck by hem gehaidt / alles volgende zeker billette specificatyff danof wezende compt hier over der weezen contingent als over tvierde deel de zomme van (31)	38 L. p.

(26) Brood : 4/5 rogge en 1/5 tarwe.

(27) « geneesmiddelen » tegen de pest.

(28) Veiling van mout(Cornelis de Bruyne was brouwer) en van timmerhout; z. boven kap. ontvangst van nagelaten goederen.

(29) Ghijsbrecht Guens, lakensnijder, stadsontvanger, schepen; woonde nevens het stadhuis in « Sint Anna ».

(30) Marg. aant. « In state tot d...? / zij den hantbouck vande weeze vade(re) omme de crijchbaar schulden den voecht te doen innene ende de duech delijke schulden daer mede te betalene ». ,

(31) Marg. aant. « In state dit poinct totter compste van gheerdt van den Doerpe filius Jans die gelijcken somme betaelt heeft / zoe desen voecht seght — (Van andere hand, met dezelfde inkt :) gehooft tverclaers van Geerd van(den) Doerpe die verclaert van gelijcken betaelt thebbene werdt den voecht over dijen dit point alhier gepasseert — actum present Jan de

Item betaelt ende gegeven Lysken de pestmeestersse over de kosten ende het cureren van Hansken de Bruyne deze weeze den 25en ende den 27en Aprilis 1582 over de volle betalinge de zomme van 48 L.

Item betaelt Anna Wasteels alias Suys (32) over laecken ende voederinge tot een roccken voer de weeze es 3 L. p.

Item betaelt over een erfshuttssele tusschen den stal ende de camme te maeckene aen hout ende nagelen tsaemen 3 L. p.

Item betaelt aen eenen temmerman over het dmaecken vanden voor(seiden) shuttssele 24 s. p.

Item betaelt aen Jacob de Bouck ende eenen anderen over eenen dach en halven te pleckene het voors. shuttssele ende dat tot 16 s. p. sdaechs es 2 L. 8 s. p.

Item betaelt aen latten ende roeden totten voors. wercke 24 s. p.

Item betaelt ende gegeven Heyle 27en decembre 1581 in mindernessen van haeren dienste 20 s. p.

Item betaelt aen den messagier van(der) stede over eenen pinte rensch wijn voer de weezen 9 s. p.

Item bestaedende de weeze aen Anna Suys voer 27 guldenen tsaiers alsdoen gegeven ende verdroncken ten gelaege sonder defalcacie 2 L. p.

Item geleverd aen Anna Suys drye veertelen coorens tot 16 s. p. de veertele in mindernisse van de weezen kosten es 2 L. 8 s. p.

Item noch betaelt aende voors(eide) Anna Suys over twee hemdekens voer de weeze 27en meert 1582 16 s. 6 d. p.

Item noch betaelt aen de voors. Anna Suys in mindernisse ende ter goeder rekeningen van de weezencosten den 12den may 82 de zomme van 27 L. p.

Item betaelt voer dlossen vanden hantboucke vuyt handen van eenen soldaet van dese weeze vade(re) es (33) 14 s. p.

Item betaelt bij Jan Bogaert medevoecht aen Anna Suys over ende in mindernisse vande weeze kosten es (34) 6 L. p.

Betaelt over dauditie van deser rekeninge aen scepenen ende bailliu recht 2 L. p.

Betaelt aen (den) greffier over dmaecken ende doubleren deser rekeninge 2 L. p.

Somma van den vuytghevene beloopt ter zomme van 163 L. 10 s. 6 d. p.

Aldus compt de weeze te voeren ende den voecht ten achtere tot desen daege touw ter zomme van 90 L. 11 s. p.

Deze Rekeninge es aldus gehoort gedaen ende gepasseert op alle behoorelijke protestatie geconstumeert ter presentie van Jan Pot poortbailliu Jan de Luw Burchmeestere Joos de Vlaminck ende Pie-

-
- Luw burchmeestere Vlaminck ende Pieter van Papegem den 12en July 1583.
- (32) Anna Wasteels bijgenaamd Suys. Hansken de enige overlevende werd eerst bij haar uitbesteed. Dit gebeurde de 3 December (In het openbaar?). Als men tot een accoord kwam werd er een glas gedronken.
- (33) Handboek, boek waarin Cornelis de Bruyne al zijn inkomsten, uitgaven, schulden, renten, enz. had geschreven. Men gaf aan de dief 14 s.p. om het boek terug te krijgen.
- (34) De tweede voogd overleed in 1582.

ter van Papegem scepenen desen 6en July 63 mij present als greffier (get.) J. Kantere 1583.

IV

IN 1598 GETUIGEN DRIE INWONERS VAN NINOVE VOOR SCHEPENEN DAT WIJLEN ROGIER DE COENE GEEN KETTER WAS, GEEN DEEL NAM IN DE TROEBELEN EN GEEN GEMEENSCHAP MET DE REBELLEN HEEFT GEHAD.

Compareerden voor schepenen der stede van Nieneve naegeoemt Guillam Cortvrient (1) Arent vander Brugghe ende Gheert van Assche alle inseten borgheren (2) deser stede Ende hebben gesaemdelyck ende elck van hemlieden besundere verclaert, geattesteert ende gheaffirmeert, verclaren attesteren ende affirmeren by desen hoe dat zij goede kennisse gehadt hebben van wijlen Rogier de Coene (3) schoenmaker van zijnen stile In sijnen levene inseten borgher deser stede wesende een goet eenvaudich persoon, gheensins suspect van eenighe heresie (4) ende welke in den jaere 1579 mits dinnemen vander selver stede (5) gheplundert ende berooft wesendē van synen goederen gedemigreert (6) es binnen de prochie van DENDERWINDEKE van daer naer NUWENHOVE ende eyndelinghe naer TOLENBEKE prochien gelegghen op een mijle zoo twee by deser stede Ende zoo hy aldaer mits de last vanden soldaten niet en heeft connen verblijven es vertrocken geweest naer d LANT VAN WAES, alwaer hij, zoo de attestanten (7) verstaen hebben deser werelt overleden es (8) Sonder dat sij comparanten (9) oynt (10) gehoort of geweten hebben dat hij hem partye van Sijn(er) Ma(jestei)t gemaect heeft, oft eenighe alliatie oft gemeenschap mette rebellen (11) der selver gehouden zoude hebben Aldus verclart ter presentien van Maximiliaen van Damme ende Adriaen Stevens schepenen desen 22 september 1598.

(R.A.G., Ninove, nr. 640, schepenboek, a° 1598).

NINOVE.

H. Vangassen.

- (1) Kennen wij reeds, z. Bijlagen II en III.
- (2) Poorters met der woonst gevestigd te Ninove.
- (3) Rogier de Coene, bewoonde op de Burchtdam in 1569 (100° Penningboek) als eigenaar een huis met lochting, totale waarde 288 L.p.
- (4) Ketterij.
- (5) Door Filips van Egmond, heer van Ninove, z. Bijlagen I en II.
- (6) De stad verlaten om zich elders te vestigen.
- (7) Die iets als getuigen komen bevestigen.
- (8) Daar Rogier de Coene eigenaar was van een huis werden deze getuigenissen voor schepenen afgelegd waarschijnlijk op verzoek van de erfgenamen om een verbeurdverklaring te beletten. Misschien werd er gefluisterd dat Rogier een geus was geweest... Negentien jaar nadat hij uit zijn huis werd gejaagd door de plundersaars (z. gelijkaardig geval, Bijlagen I).
- (9) De drie boven vermelde personen die voor schepenen een verklaring koken afleggen.
- (10) Ooit.
- (11) De Geuzen.

Meester GORIK van STEENBERGHE de Blinde^(*)

(1558 - 1640)

Een episode uit de tijd der godsdiensttroebelen in Vlaanderen,
en der Aartshertogen Albrecht en Isabella.

In het archieffonds van de aloude Gentse Sint Pietersabdij, dat bewaard wordt in het Rijksarchief op het Geraard Duivelsteen te Gent, bevindt zich een verzoekschrift dat omstreeks het einde van het jaar 1594 door Gorik van Steenberghe gericht werd aan de beheerders van het klooster «sede vacante» (1). De akte zelf vormt slechts een herinnering aan diensten welke aan de abdij bewezen werden, en een vraag om kwijtschelding van achterstallige renten en verlenging van pacht; een blad papier onder de vele andere. Maar hoeveel oproepingskracht schuilt er in die regels. Men ziet er de weerkaatsing van tragische gebeurtenissen, men vermoedt er gestalten welke men van naderbij wil kennen. Op hunne beurt brengen andere bescheiden ons bondige vermeldingen en stilaan herleeft een ganse, uiterst woelige periode van de Vlaamse geschiedenis.

Gorik van STEENBERGHE leefde te Woubrechtgem, ver van de grote verkeerswegen en van de grote steden. Het was een van de één-en-twintig dorpen welke in het Land van Aalst «'s Graven propre» vormden, een gebied dat rechtstreeks van het grafelijk gezag afhing zonder langs dit van een plaatselijke heer om te gaan. De dienstbaarheden bleven in dat gebied zwaarder dan elders (2), maar dikwijls onttrokken de inwoners zich er aan door de voorrechten en vrijdom van het buitenpoorterschap te Aalst of te Geraardsbergen te verwerven.

Slechts de helft van het dorp behoorde tot 's Graven propre; met het belendend gedeelte van het naburige dorp Sint Antelinks vormde het, voor de burgerlijke rechtsmacht, het gebied van een enkele **vierschae**re of schepenbank (3), bestaande uit een burgemeester (of een vórschepen) en zes schepenen, terwijl op strafrechtelijk gebied de inwoners afhingen van het grafelijk leenhof ten Steene te Aalst. Op 30 Juni 1630 werd die heerlijkheid van Woubrechtgem en Sint Antelinks met alle justitierechten door Filips IV, koning van Spanje, in zijn hoedanigheid van graaf van Vlaanderen, voor 5.500 pond verpand

(*) Deze bijdrage, enkele jaren geleden in het Frans geschreven, was niet bestemd voor publicatie in een tijdschrift. De redactie van «Het Land van Aalst» heeft nochtans er aan gehouden ze te laten verschijnen. — Heel wat aanvullende nota's werden bereidwillig verstrekt door dhr Casiman te Gent.

(1) R.A.G. Fonds St Pietersabdij, 2e reeks, nr 423.

(2) Zie namelijk hierover: Leo VERRIEST: «Le Servage en Flandre, particulièrement au pays d'Alost» in *Revue historique de Droit français et étranger*, 4de reeks, T. XXVII, Parijs 1950, blz. 35-66.

(3) Uit het Latijn: **quator scamna**, de vier banken waarop de rechters, de aanklager, de verweerder en de getuigen zaten (L. v. d. ESSEN: *Gesch. v. Vlaanderen*, T. I, blz. 150).

aan de abdij der Heiligen Cornelis en Cyprianus te Ninove. Op 27 Mei 1642 werd de heerlijkheid openbaar verkocht en definitief aangeworven door de abdij van Ninove, welke haar tot op het einde van het oud regime behield. Aldus kwam Woubrechtgem nog meer binnen de belangensfeer van Ninove.

De andere helft van het dorp, met uitzondering van sommige gronden welke onder de heerlijkheid van Latem en Lilare ressorteerden (dewelke zich hoofdzakelijk uitstreckte over Heldergerem en Woubrechtgem, ook gedeeltelijk over Aaigem, Aspelare, Haaltert, Kerksen en St Antelinks) en van sommige goederen gehouden van de Sint Pietersabdij te Gent, maakte deel uit van de heerlijkheid van Hollebeke (4) die van 1544 tot 1792 behoorde aan de familie Bette, markiezen van Lede, en een baljuw had en een vierschaar van zeven schepenen welke hogere, gemiddelde en lagere rechtspraak bezat. Onder de 22 leengoederen van de heerlijkheid Hollebeke, waarvan het middelpunt gevormd was door het Hof te Hollebeke, nabij de gelijknamige beek, kwam het leen t' Ooppelbeke voor, dat zich over 21 en half bunders uitstreckte en dat, voor de goedenis en de overdracht van de er onder ressorterende goederen, een eigen laathof had, onderscheiden

van de vierschaar van Hollebeke (5). De 21 ½ in leen gehouden bunders vormden samen met andere gronden, het Hof of Goed t' Ooppelbeke, met een uitgestrektheid van 33 bunders (6), waarvan de gebouwen, woning, schuren, stallen, zwijnenhok, schaapstal, hoenderhok, duiventil en bakhuus, alsmede de grote inrijpoort, nog in de tweede helft der XVIIde eeuw met stro bedekt waren (7).

Huidig hoofdgebouw van het Hof te Ooppelbeke. (*)

* * *

(*) Naar een foto bereidwillig afgestaan door ons medelid dhr G. de Mulder, uit Woubrechtgem.

(4) Cornelius van GESTEL: *Historia sacra et profana Archiepiscopatus Mechliniensis Hagae Comitum MDCCXXV*, T. II, blz. 233.

(5) Ontvangbewijs van het denombrement der 21 1/2 bunders van het goed te Hollebeke, overgelegd vóór het leenhof te Hollebeke door Philips de Gruutere, heer van Eksaarde, zoon van Antoon en kleinzoon van Karel de Gruutere, aan Jacob Bette, heer van Angerelles, Schellebelle, Lede, enz. op 12 Maart 1582 (R.A.G. Familiefonds Nr 1517).

(6) Huurceel van het goed t' Ooppelbeke ondertekend door Raas van Steenberge, zoon Goriks, op 24 December 1548 (R.A.G. Familiefonds Nr 1517). In 1735, 1744, 1806 had het goed t' Ooppelbeke een uitgestrektheid van 35 bunders (idem).

(7) Prijzing der werken op 24 April 1651 (ibidem). Andere prijzing en opsomming der landerijen op 29 Maart 1674 (R.A.G. Fonds de Preud-homme d'Ailly Nr 425). Dit goed, het belangrijkste te Woubrechtgem, heeft zijn naam Ooppelbeke behouden. Nu nog kan men de in een groot vierkant opgetrokken, statige gebouwen bewonderen. De woning dagtekent van de restauratie van 1721, maar de kelders en gewelven zijn ouder.

In dit goed werd, omstreeks 1558, in het begin der noodlottige regering van Filips II, Gorik van Steenberghe (8) geboren. Naar oude geplogenheid ontving hij de naam van zijn grootvader, en was — voor zover onze inlichtingen reiken — de vijfde van dien naam. Zijn vader, Raas van Steenberghe, bijgenaamd van Oappelbeke, die namelijk in 1563 schepen was der heerlijkheid van Hollebeke en overleed tussen 1564 en 1569, had Oappelbeke op Kerstdag 1548 in pacht verworven van Karel de Gruutere, ridder, heer van Eksaarde, en van dezès halfzuster Anna Coevoet (9). Hij had er zijn vader, Gorik IV van Steenberghe opgevolgd, die geboren was omstreeks 1470 en herkomstig uit Erwegetegem waar hij, in het begin der XVIde eeuw, een grondstuk van één bunder, palend aan het Steenbergheveld bezat.

De moeder van Gorik, wier voornaam ons niet bekend is, was een dochter van Pieter de Boe en van Margriete Galle. Die afstamming wordt afgeleid uit het feit dat, op 7 November 1584, Gorik, alsmede zijn zusters Kathelyne, vrouw van Arnold van den Berghe en Josyne, als rechtzweers van moederszijde voorkomen onder de erfgenomen van Elisabeth van Caneghem, dochter van Lieven en van Livina de Boe, zelf dochter van Pieter de Boe (of de Boen) en van Margriete Galle (10).

De jonge Gorik, die in zijn kinderjaren reeds zijn vader, en waarschijnlijk ook zijn moeder verloren had (11), gaf, althans in zijn jeugd, blijk van grotere voorliefde voor kantoorwerk dan voor landarbeid want, zoals hij uiteenzet in zijn verzoekschrift, had hij, vóór de troebelen, dus vóór omstreeks 1577, Steven de Weerdt, ontvanger der heerlijke renten van de Sint Pietersabdij te Gent voor het Land van Aalst (12) in zijn werkzaamheden bijgestaan en zelfs bij hem ingewoond (13). In de studie van Steven de Weerdt, te midden van lijvige rentenregisters, rekeningenboeken, liassen met brieven en nota's opgestapeld op planken, deed hij zijn administratieve en juridische kennis op, leerde er met de verschillende soorten klinkende en

(8) Zie Genealogie van Steenberghe (verschijnt eerlang).

(9) Anna Coevoet, eigenares van Oappelbeke voor 1/9, was dr van Jan Coevoet en Marie de Lixbonne (of Luxebonne), dame van Oesselgem, Kapellebeke, Loovelde, enz., die † 1519, weduwe in eerste huwelijk van Nicolaas van der Moeren, heer van Laarne, en in tweede huwelijk van Jan de Gruutere, ridder, heer van Vaernewijk en Eksaarde, die † 1512, van wie bovengenoemde Karel de Gruutere geboren werd.

(10) R.A.G. Fonds Zottegem Nr 104 f° 57 v°, 58 v° en 402 v° : Erfenissen ende onderfenissen vanden Lande van Sotteghem 1574-1600.

(11) Gorik's vader hertrouwde omstreeks 1560-65. De naam van die tweede vrouw is ons niet bekend. Uit haar werd Gillis van Steenberghe geboren, die de naam heeft voortgezet.

(12) Steven de Weerdt had zijn vader Jan in die hoedanigheid opgevolgd op Sint Andriesdag (30 November) 1565 (R.A.G. Fonds St Pietersabdij, rekeningen Nr 131).

(13) Wat verklaard wordt door het feit dat Gorik wees en ongehuwd was. Wij weten niet of de tweede vrouw van zijn vader toen nog leefde. In 1584 woonde Gorik reeds in het huis op een grond ressorterende onder de St Pietersabdij, voor welk huis hij in 1595 tien jaar kwijschelding van heerlijke rente bekam.

rekenmunten omgaan, en vernam hij ongetwijfeld menig gesprek over rechtspraktijk.

* * *

Maar dit rustig bestaan zou hij niet lang voorzetten.

De calvinistische agitatie woude in het land en het verzet van de hoge adel tegen de absolutistische politiek van Filips II werd onder stoelen noch banken gestoken. Ondanks de wederwaardigheden van die zo onrustige tijd, ging Steven de Weerdt regelmatig voort met in- en legde hij getrouw zijn jaarrekening aan het klooster over tot 14 Februari 1579. Op die datum legde hij de rekening over welke hij afgesloten had op Sint Andriesdag (30 November) 1577 en die de laatste was.

Reeds op 1 November 1577 had Frans de la Kethulle te Gent, evenals te Brussel geschied was, het door Hembyze voorgezeten beruchte Comité der XVIII ingericht. Daags na de slag bij Gembloers (31 Januari 1578) lieten de XVIII de Sint Pietersabdij bezetten en op 5 Februari plaatsten zij volk en geschut in al de kloosters. Op 23 Augustus van datzelfde jaar werden de abdijkerken van Sint Pieters en Sint Baafs door de er in gekazerneerde troepen geplunderd, en daags nadien was het de beurt aan de kloosters zelf (14). Begin September werd aan de abt van Sint Pieters, die buiten de stad op zijn landgoed een schuilplaats gezocht had, alsook aan de proost van Sint Baafs, het beheer over hunne heerlijkheden ontnomen, en werden deze bij het grondgebied der stad ingelijfd (15).

Doch het calvinistisch bestuur werd niet enkel ingericht te Gent; ook het platteland moest het aanvoelen. Benden, voor het grootste gedeelte gevormd door vreemde huurlingen, verwoestten de dorpskerken, plunderden de kloosters, mishandelden kloosterlingen en boeren en richtten calvinistische besturen in de kleinere steden in.

Tegen het verlangen van Willem de Zwijger, prins van Oranje in, werd de druk van de Gentse republiek steeds zwaarder, de vervolging heviger, voornamelijk sinds op 10 October 1578 paltsgraaf Casimir het bevel over de Gentse troepen genomen had.

Doch weldra tekende de reactie der Malcontenten zich in de Waalse gebieden hoe langer hoe duidelijker af en stilaan werd Zuid-Vlaanderen door hunne troepen overrompeld. Dan werd het een voortdurend heen-en-weergeloop van benden die elkaar bestookten doch allemaal even wreed en plunderziek waren en het platteland met vrees vervulden.

Geraardsbergen, ingenomen door de calvinisten in Maart 1579, werd in April 1580 door de Malcontenten in brand gestoken, terwijl weinige tijd tevoor, op 30 Maart 1580, de Gentse troepen onder leiding van kapitein de la Noue Ninove bezet en Filips, graaf van Egmond (16), gevangen genomen hadden.

(14) V. FRIS : Histoire de Gand. Gent 1913, blz. 224 tot 227.

(15) R.A.G. Fonds St Pietersabdij, 1^e reeks, nr 536, f° 129 v°.

(16) zoon van Lamoral, die na de onthoofding van zijn vader zich met koning Filips II verzoend had en bij die gelegenheid zijn verbeurdverklaarde goederen teruggekregen had.

Te Woubrechtgem zelf werd omstreeks Sint Jansdag (24 Juni) 1580 de molen van Hollebeke platgebrand door de soldaten, die ook de molenaar Joos van Wassenhove vermoordden (17). De parochiekerk had verschrikkelijk te lijden. Het verslag over een in 1592 afgelegd dekanaal bezoek zegt dat « nulla sunt ornamenta, neque calix, neque « Missale, sed adferuntur ex Herzele. Tria sunt altaria prophanata. « Pastorale non est. Domus pastoralis est combusta » (18). In dat rampzalig jaar was er geen pastoor noch koster, en werd de eredienst verzekerd door de pastoor van Herzele.

Het jaar 1582 werd nog rampspoediger. De graaf de Thiant, calvinistische bevelhebber te Ninove, en Olivier van den Tympel, gouverneur van Brussel, namen op 23 April 1582 de stad Aalst stormenderhand in. Onder de gevangenen, welke zij er maakten, bevonden zich, benevens de gouverneur en vier kapiteins, heer Pieter Aloysius, abt van Ninove, en twee andere kloosterlingen van die abdij. De losprijs van de als gevangene naar Vilvoorde gebrachte abt en de twee monniken werd op 4.000 gulden bepaald. Al de goederen welke door de katholieken in de stad gebracht waren, werden aangeslagen. Tyant werd gouverneur van Aalst en legde er een sterk garnizoen (19).

In de loop van dat jaar benaderden de Malcontenten meer dan eens de poorten van Gent. Op 29 Augustus namelijk had nabij de Sint Lievenspoort een hevig gevecht plaats, waarbij de prins van Oranje en de hertog van Alençon van op de vesten toekeken. Omstreeks midden November 1582 viel Ninove in handen van de hertog van Parma.

Het door de soldaten afgestroopt en platgebrand platteland werd hoe langer hoe meer verlaten. Van in 1578 reeds, zoals blijkt uit aantekeningen in de rentenboeken en rekeningenregisters, werden de heerlijke renten en de pachten in het Land van Aalst schier niet meer betaald (20). De boeren vluchtten naar de steden, en daar woedden meer dan eens besmettelijke ziekten (21). Anderen zochten een schuil-

-
- (17) R.A.G. Familiefonds Nr 796. Verzoekschrift van zijn weduwe aan de heer van Hollebeke. Deze molen was op 19 Juli 1563 gepacht geworden door zekere Jan van Wassenhove (ibidem).
- (18) Er zijn geen ornamenten, noch kelk noch missaal, doch men brengt ze uit Herzele. Drie altaren zijn onteerd. Er is geen pastoraal boek. De pastorij is afgebrand. Jos. DE POTTER: De dekenij Ninove op 't einde der XVIe eeuw. 1945, blz. 109.
- (19) Bern. de JONGHE: Gendsche Geschiedenissen, T. 2, blz. 282 en 283. De kroniekschrijver verhaalt dat die abt moest de gewijde vazen en kerkornamenten verkopen om de ellende zijner kloosterlingen in die troebele tijden te milderen.
- (20) Zie o.a. R.A. G. Fonds St Pietersabdij, Rek. Nr 2307, f° 47 v°: « Hoewel « 't zedert den zelven jaere (1578) lettelt ontfanck gheweest heeft deur het « verjaghen ende vluchten van de landtslyuden... » Zie ook: ibid. 1ste reeks Nr 403. Te Godveerdegem bleven de landerijen welke Raas van Caneghem en Jan van Steenberghe in pacht hadden van het Wevershuus te Gent, verlaten van 1580 tot 1590 (Stadsarchief Gent, Fonds Wollewevers Nr 458). Te Woubrechtgem bleef de betaling der renten ten voordele der St Pietersabdij onderbroken van 1578 tot 1593.
- (21) Namelijk te Gent en te Geraardsbergen in Juli 1581. In December 1583 waren er te Gent wel 28.000 vluchtelingen uit het platteland. Op 15 December werd er afgekondigd dat al de landslieden, die niet voor zes maand

plaats in oude versterkte kastelen welke hier en daar nog hunne loggetorens opstaken. Aldus waren in 1582 verschillende lieden, waaronder de baljuw Nicolaas Moreels en de schepenen Joos Ceuterick, zoon Gillis en Laureys de Mulder, in het kasteel van Lilare, op de parochie Sinte Maria-Oudenhove, bezuiden Zottegem, een toevlucht gaan zoeken. Naar zij zegden, vreesden ze ten zeerste de kapitein van het kasteel te mishagen, want, indien zij er werden uitgedreven, stonden zij aan vele gevaren blootgesteld (22).

* * *

Toen de beroerten op hun hevigst waren, hielp Gorik de ontvanger Steven de Weerdt bij het verbergen van de registers en andere ontvangdocumenten alsmede van zijn persoonlijke juwelen in een geheime schuilplaats, en ging daarna op het kasteel van Herzele een veilig onderkomen zoeken. Bij het overlijden van de ontvanger, tussen 1579 en 1584, overhandigde hij aan de nabestaanden het persoonlijk bezit van de overledene, doch behield de ontvangregisters welke hij in genoemd kasteel met de grootste zorg bewaarde tot wanneer de monniken van Sint Pieters op 29 Maart 1585 naar hunne abdij terugkeerden.

Toch bleef het administratief en gerechtelijk apparaat zo goed en kwaad als het ging voortwerken.

In 1583, of misschien vroeger, begaf Gorik zich naar Aalst om er opgenomen te worden als buitenpoorter van die stad. Het in 1582 begonnen inschrijvingsregister van de nieuwe poorters vermeldt weliswaar zijn naam niet, doch een rekeningstaat van 1586 verklaart dat hij in eenmaal de jaarlijkse vergoeding van 6 deniers groot voor drie jaar betaald had, hetzij een bedrag van één schelling en zes deniers groot (23).

Op 7 November 1584 verschijnt hij, namens zichzelf en namens zijn zusters Kathelyne, vrouw van Arnout van den Berghe, en Joesyne, die nog ongehuwd is, vóór de schepenen van het Land van Zottegem als verwante langs moederszijde van de overledene voor het vereffenen der nalatenschap van zijn volle nicht Elisabeth van Caneghem, overleden zonder kinderen op het kasteel te Zottegem, weduwe in eerste huwelijk van Jan van der Stricht, zoon van Antoon, en echtgenote in tweede huwelijk van Antoon de Brouwer, schepen te Erwetegem in 1592, zoon van Pieter. De nalatenschap bestond uit verschillende goederen te Erwetegem en Godveerdegem (24). Go-

mondvoorraad hadden, de stad moesten verlaten (R.A.G. Fonds St Pietersabdij, 1ste reeks Nr 536, f° 133 v° en f° 135).

(22) R.A.G. Fonds Raad van Vlaanderen, processen 2de Reeks Nr 5577: geding van Nicolaas Moreels, baljuw van Ste Maria Oudenhove tegen Pieter van der Burch, kapitein op het kasteel te Lilare, die hem zou gedwongen hebben in zijn voordeel en ten laste van de heer van Lilare, de begiftingsakte van een jaarrente van 25 pond groot te ondertekenen, op straf van verdrijving uit het kasteel.

(23) R.A.G. Kasselrij Aalst, nr 2044, f° 10.

(24) R.A.G. Fonds Zottegem Nr 104 f° 57 v°, 58, 58 v° en 402 v°. De goederen te Erwetegem lagen « te Parick (een behuuste stede van één bunder) », « an den Dijke, op 't Huusvelt, op Alincameersch, op den Blomputte ». Die te Godveerdegem lagen « op den Muelencautere en op 't Grootvelt »

rik verkocht een deel er van op 31 Januari 1591 samen met zijn zuster Kathelyne, daartoe gemachtigd door haar man op 28 Januari tevoren.

Elisabeth van Caneghem was dochter van Lieven van Caneghem (25) en van Livina de Boe(n), zijn eerste vrouw, die te Godveerdegem leefden op 11 November 1554 toen zij als poorters van Aalst ontvangen werden. Zij was kleindochter langs vaderszijde van Pieter van Caneghem en Kathelyne van der Bruggen, en langs moederszijde van Pieter de Boe en Margriete Galle, dochter Jans.

Rond het einde van het jaar 1584, wanneer de onlusten wat verminderden, ondernam Gorik een reis naar Doornik, teneinde de dertien monniken van Sint Pieters, die bij de Kruisheren aldaar een schuilplaats gezocht hadden, op de hoogte te stellen van zijn beheer en van de toestand hunner bezittingen in het Land van Aalst. Zelfs vergezeld door een dienaar, was die lange reis voor hem een gevaarvolle tocht langs wegen vol baanstroppers en plunderzieke soldaten. Toch lijkt de reis zonder wederwaardigheden verlopen te zijn. De prelaat ontving zijn beheerder uiterst minzaam en, om hem te belonen voor zijn toewijding, vertrouwde hij hem, althans gedeeltelijk, de opvolging van Steven de Weerdts toe (26).

Korten tijd na de terugkeer der monniken in de Sint Pietersabdij deed hij een tweede reis, ditmaal naar Gent, om de renteboeken, welke hij tot dan had verborgen gehouden, tegen inventaris aan de prelaat te overhandigen.

Praktisch schijnt Gorik echter het ambt, dat de prelaat hem te Doornik had toevertrouwd, niet vervuld te hebben, deels wegens de historische gebeurtenissen die, zoals wij zagen, het innen der abdijrenten van 1578 tot 1593 kwamen onderbreken, deels ook wegens de blindheid waarmede hij vóór zijn dertigste jaar werd getroffen. Had die kwaal hem plotseling overvallen na zijn reis naar Doornik, of is ze de reden geweest van zijn reis naar Gent? Was hij volledig blind zodanig dat elke werkzaamheid hem onmogelijk was? Het is heel moeilijk daarover te oordelen. De eerste melding van zijn blindheid komt voor in de rekening van Joos de Brune voor het jaar 1587, en Gorik zelf bevestigt de echtheid er van in zijn verzoekschrift van 1594. Daarentegen zijn het huwelijk, dat hij in 1588 aanging, en de tweede reis naar Gent welke hij deed in 1594 en waarover wij het verder hebben, twee feiten welke laten aannemen dat hij over een zeker zichtvermogen beschikte.

De handtekingen van Gorik vormen een getuigenis dat ons

(25) broeder van Raas van Caneghem, vermeld onder nota Nr 20.

(26) In de rekening van Joos de Brune over 1587 wordt gezegd dat de abt aan Gorik het beheer over een deel der ontvangst had toevertrouwd, maar dat deze ze niet had kunnen uitoefenen « zo dat 't zedert den overlijden van den zelve Stevin de Weerdts als noch gheen nyeuwen ontfangher ghestelt en es, anders dan dat mijnen Eerw. heere last ghegheven heeft Gooris van Steenberghe die als nu blendt gheworden es, van zeker particuliere renteboucken, en eenige oock ghegheven aan Jan Bale, zonder datter nochtans noch eenighen ontfanck af ghecomen es... (R.A.G. Fonds St Pietersabdij, Rekeningen Nr 2307 f° 47 v°).

een besluit toelaat. Verschillende er van bleven bewaard (27). De letters zijn niet verbonden, ofschoon regelmatig getrokken. In de akte van 1603 is de handtekening te veel naar rechts van het blad begonnen en gekenmerkt door hare daling; wegens gebrek aan ruimte is zij niet voluit geschreven, wat voorzeker wijst op een heel gering zichtvermogen.

Weinige tijd waarschijnlijk vóór 8 October 1588 had hij Elisabeth van Leebeke of de Leebekere (Sleebekers, Slybbekers) gehuwd, een dochter van Adam de Leebekere. Op die datum inderdaad verwierf zij, samen met haar zwager Arnout van den Berghe en diens vrouw Kathelyne van Steenberghe, het buitenpoorterschap te Aalst, zoals Gorik zelf het ten laatste in 1583 verworven had (27bis). De ene na de andere, op enkele jaren afstand, waren dus verschenen vóór twee schepenen der stad Aalst en, terwijl zij één van beide magistraten de hand gaven, hadden zij beloofd getrouw te zijn aan hun geduchte heer en prins de Graaf van Vlaanderen en van Aalst, evenals aan de stad Aalst, en samen met die stad bij te dragen tot de zettingen en getrouw alle verplichtingen van een goede en trouwe poorter jegens hunnen heer en jegens de stad na te leven. Daarna, ingaande op het verzoek van de schepenen om die belofte onder eed te bekrachtigen, hadden zij, na voorlezing van de eedformule, twee vingers opgeheven naar de gewijde beelden en de woorden «Ja ick» uitgesproken (28). Door het buitenpoorterschap hadden zij, onder andere voorrechten, vrijstelling bekomen van «het beste hoofd» (29) en van alle andere persoonlijke dienstbaarheden, zelfs indien zij in 's Graven propre geboren waren, mits echter in dit geval in het Land van Aalst te sterven.

Elisabeth de Leebekere leefde nog op 9 October 1621, toen zij merter werd te Woubrechtgem van een kleinnichtje van haar man, Joanna van den Berghe, dochter van Joos, baljuw van Woubrechtgem, Ten Berghe en Sint Antelinks, en van Francisca de Meerleer, zuster van Jan, baljuw van Aspelare, kleindochter van Arend van

(27) Op de pachtbrieven van zes bunders land te Woubrechtgem, door Gorik vernieuwd op 27 April 1592, Kerstdag 1597 en 17 October 1603 (R.A.G. Fonds St Pietersabdij 2de reeks Nr 1516) en op een stuk van 5 Juni 1628 door hem ondertekend als leenman van het leenhof Ten Berghe (R.A.G. Fonds Abdij Ninove, Nr 122, bundel over leengoederen).

(27bis) R.A.G. Kasselrij Aalst, nr 2039, f° 252 v°.

(28) De stad Aalst erkende twee soorten poorters: binnenpoorters, die in de stad geboren waren of er tenminste één jaar en één dag woonden, en de buitenpoorters die daartoe de vereiste eed aflegden en de rechtsmacht der schepenen over hun have en persoon erkenden. De buitenpoorters betaalden jaarlijks zes deniers, gebracht op zeven deniers indien zij met de betaling wachtten tot wanneer zij aangemaand werden. Zij moesten een uittreksel van hunne aanvaardingsakte lichten teneinde het zo nodig te kunnen overleggen aan andere rechters of magistraten. Zij verloren het poorterecht door vrijwillige verzaking (buitenpoorters) of door vertrek uit de stad (binnenpoorters).

(29) Het recht van «beste hoofd» of «beste cateil» was een recht dat vele heren bezaten om in het sterfhuis van de niet-vrijgestelde bewoners van hun heerlijkheid het beste meubel of voorwerp, huisdier, enz. dat de overledene toebehoord had, weg te nemen.

den Berghe en van Kathelyne van Steenberghe. Dit is de laatste vermelding van haar welke in de archiefstukken gevonden wordt.

Op het einde van 1594, zowat tien jaar na de terugkeer der monniken in de Sint Pietersabdij te Gent, begaf Gorik zich andermaal naar de hoofdstad van het graafschap Vlaanderen, ondanks de lastige kwaal waarmede hij behept was, teneinde aan de beheerders van de abdij « sede vacante » een verzoekschrift te richten (30), waarin hij, ten aanzien van zijn « blentheyt » die hem belet had het hem door de prelaat toevertrouwde ambt van ontvanger uit te oefenen, alsmede ten aanzien van de diensten welke hij aan de abdij bewezen had, het volgende vroeg :

- 1) kwijschelding van de heerlijke renten verschuldigd voor het huis dat hij te Woubrechtgem bewoonde, en die, met inbegrip van de vervaldag van Kerstmis 1594, tien jaar ten achter stonden;
- 2) kwijschelding eveneens van een som van 57 tot 58 pond parisis;
- 3) verlenging met negen jaar, ten voordele van zijn vrouw en van hemzelf, van het pachtcontract betreffende zes bunderen land welke hij van de abdij hield.

Met apostille van 18 Februari 1595 verleenden de beheerders der abdij de gevraagde kwijscheldingen, op voorwaarde echter dat Gorik zijn percentage betaalde aan Macharis Dhont, ontvanger der heerlijke renten in het Land van Aalst, en dat hij geen vergoeding vroeg voor zijn reis naar Gent.

De lopende pacht zou, bij het vervallen, mits drie pond groot 's jaars, met zes jaar verlengd worden ten voordele van de verzoeker en van zijn vrouw, tot beloning van de goede diensten welke hij aan de abdij bewezen had en nog zou kunnen bewijzen.

Gorik en zijn vrouw bleven huurders van dit goed tot 1612. Na die datum vindt men in de bescheiden geen spoor meer van enige betrekkingen tussen hem en de Sint Pietersabdij.

Op een niet nader te bepalen datum schonk Gorik aan de kerk van Woubrechtgem een jaarrente van 5 schellingen parisis voor het onderhoud van de godslamp. Hij vestigde die rente op een halve dagwand grond die hem behoorde en welke hij naderhand verkocht aan Marten Reguwaert, die de rente betaalde in 1622.

Ofschoon de blindheid van Gorik hem belette het hem door de prelaat der Sint Pietersabdij toevertrouwde ambt metterdaad waar te nemen, vormde ze niet noodzakelijk een beletsel voor het beheer van landgoederen.

Hoewel geen grote grondbezitter, was Gorik van Steenberghe toch eigenaar van talrijke landerijen. Daar hij er herhaalde malen gekocht en verkocht heeft, en ze van verschillende heerlijkheden hield, en bovendien de bescheiden, waarin ze vermeld worden, niet van dezelfde datum zijn, is het echter onmogelijk de uitgestrektheid van zijn bezit, dat nog vergroot geworden was door de nalatenschappen van zijn oom Boudewijn, van zijn broeders Jan en Raas en zijn nicht Elisabeth van Caneghem, nauwkeurig te bepalen.

(30) R.A.G. Fonds St Pietersabdij, 2^e reeks, nr 423.

Van het leenhof Ten Berghe, dat afhing van de abdij van Ninove, hield hij de helft van een leen van 16 roeden. Van dit van Hollebeke moet hij eveneens een leen gehouden hebben, daar hij in 1632 zetelde als lid van genoemd hof.

Van de heerlijkheid Hollebeke hield hij verschillende cijnsgronden : op het Cleene Calaigne namelijk bezat hij een goed, samen met zijn broeder Raas; hij volgde deze op als bezitter van andere gronden op het Meuleveld, het Boschveld en de Rijst, deze laatste één dagwand 40 roeden groot, geërfd van zijn oom Boudewijn van Steenberghe, alsmede op het Groot Lindeveld, vóór het Hof te Opperbeke.

Een opmeting gedaan op 10 April 1634 kent hem nog verschillende andere (31) gronden op de Neersteye en op de Grootte Cauter toe, afhangend van de heerlijkheid van Woubrechtgem.

De renteboeken der heerlijkheid Lilare, welke zich over Woubrechtgem uitstrekten, vermelden eveneens als goed van Gorik een grond ten zuiden van de Cleypot, komende van zijn zwager Arend van den Berghe, een andere op de Grootte Cauter, voorheen gehouden door Adriaan de Turf, en een derde, eveneens op de Grootte Cauter, groot 4 « oude dagwand » of 4 dagwand 37 roeden, welke Gorik had gehouden in gemeenschap met Gillis van Steenberghe (32) zijn halfbroeder, door erfenis van hun oudste broeder Jan van Steenberghe (33), en welke na hen toebehoorde aan de weduwe van Boudewijn.

- (31) Eén der gronden welke Gorik bezat op de Grootte Cauter was een halve dagwand groot en lag nevens de goederen welke Jan Stalins verworven had van Boudewijn van Steenberghe. Hij was bezwaard met een jaar-rente van 12 schellingen parisis voor het onderhoud van een kaars « up de raeye van Onze Lieve Vrouwe » in de kerk van Woubrechtgem. De rente, welke vóór 1622 betaald werd door Nicolaas Coppens, werd in dat jaar aangezuiverd door Gorik; in 1639-40 werd ze in zijn plaats betaald door zijn neef Joos van den Berghe en in 1649-50 door dezès weduwe (A.R.G. Fonds Woubrechtgem Nr 43).
- (32) Gillis van Steenberghe * circa 1560, wsch. uit het tweede huwelijk van Raas, en † tussen 1600 en 1611, was provisor van de Armendis te Woubrechtgem in 1592 en 1593. Zijn goederen lagen meestendeels op de Grootte Cauter, doch hij-zelf woonde op het Stilleveld. Zijn woning, waar zijn weduwe in 1611 leefde, ging over aan zijn zoon Denijs (1594-1667) en aan zijn kleinzoon Adriaan (1635-1698), dan, door schenking onder levenden, in 1698 aan dezès jongste zoon Bernard (1674-1725), meier en luitenant-baljuw van het leenhof Ten Berghe.
- (33) Jan van Steenberghe * circa 1540, oudste zoon van Raas, had het bedrijf te Opperbeke overgenomen vóór 1571, toen hij de 20ste penning betaalde voor de 32 bunderen land, gehuurd tegen 32 pond groot 's jaars. Op 7 November 1573 werd hij buitenpoorter te Aalst. De godsdiensttroebelen waren hem ongetwijfeld noodlottig want op 10 Januari 1583, terwijl hij nog bezig was met het vereffenen der nalatenschap van zijn overleden vrouw, ontleende hij van Jan van Haudenhove 22 pond groot, bezet op 8 bunders land en weide te Aspelare. Hetzelfde jaar bekende hij met de betaling der pacht van Opperbeke ten achter te staan van 1576 tot 1580. Wij weten niet waarom hij in 1584 niet optrad met Gorik en zijn zusters bij de verdeling der goederen van Elisabeth van Caneghem. Op Kerstdag 1598 pachtte hij Opperbeke voor 9 jaar, tegen 32 pond 7 schellingen 6 groot 's jaars.
- Hij schijnt geen kinderen gehad te hebben van zijn vrouw Maria van Overstraeten († einde 1582), dr van Cornelis (zoon Gillis), meisenier te Grimbergen in 1531, en wsch. van Joanna 's Douwen. Zij was nicht van

wijn van Steenberghe. Deze stond hem na 1588 af aan Jan Stalins, heer van Lembeke en Ter Burcht. ,

Verschillende andere goederen, welke Gorik omstreeks het einde der XVIde eeuw te Woubrechtgem gekocht had, namelijk nabij de kerk en de Driesch, ressorteerden onder de Gentse Sint Pietersabdij.

Bij die opsomming dienen nog de goederen gevoegd welke hij, samen met zijn zusters Kathelyne en Josyne, op 7 November 1584 erfde van hunne nicht Elisabeth van Caneghem, te Erwetegem en te Godveerdegem, en waarvan hij samen met zijn zuster Kathelyne een gedeelte verkocht op 31 Januari 1584, alsmede de 1.000 roeden weiland op de Diepmeersch, die wel 100 pond groot Vlaams waard waren en waarop hij de borgtocht vestigde welke hij op 24 Januari 1617, ten overstaan der schepenen van Woubrechtgem, verleende aan zijn neef Raas van Schelverghem, zoon Lievens.

Anderdeels huurde Gorik ook verschillende landerijen. Benevens de zes bunders welke aan de Sint Pietersabdij toebehoorden zoals we hoger zagen, en welke hij van 1585 tot 1612 gebruikte, huurde hij van de kerk van Woubrechtgem, namelijk in 1622 een stuk van 45 roeden op de Groote Caeter. In 1626 huurde hij op dezelfde plaats, mits 3 pond 3 schellingen parisis 's jaars, een stuk van 145 roeden, toebehorende aan de Armendis zijner parochie.

Uit het lezen van de documenten blijkt niet of hij al die landerijen, welke hij trouwens niet gelijktijdig bezeten heeft, allemaal zelf uitbaatte ofwel zelf een gedeelte er van verhuurde.

Over zijn zaakvoering is er slechts één klein spoor te vinden: in 1622 leverde Gorik aan de kerk van Woubrechtgem 400 bussels hout, tegen de prijs van 32 pond parisis.

Daarentegen zijn er talrijke vermeldingen in verband met de openbare ambten welke hij te Woubrechtgem heeft uitgeoefend. «Meester Guricq van Steenberghe» was schepen der heerlijkheid van Woubrechtgem en Sint Antelinks in 1607, 1611, van 1616 tot 1618, van 1621 tot 1629 en van 1632 tot 1635. Hij was eveneens schepen der heerlijkheid van Hollebeke in 1604, 1608, 1613, 1623 en 1624. Hij zetelde als leenman van het leenhof der zelfde heerlijkheid in 1632 en, in dezelfde hoedanigheid, in het leenhof Ten Berghe te Woubrechtgem in 1628.

In 1602 hielp hij, samen met andere ingezetenen van Woubrechtgem, de baljuw van Hollebeke, Peter de Grouy, bij het aanleggen van een nieuw rentenboek. Bij gelegenheid verving hij de baljuw en hielp bij het prijzen van landerijen.

Indien het archief der heerlijkheid van Woubrechtgem, en vooral dit van Hollebeke betreffende die periode vollediger bewaard gebleven ware, zou men ongetwijfeld nog tal van andere bewijzen van Goriks administratieve en gerechtelijke bedrijvigheid er in vinden.

Cornelia van Overstraeten, vrouw van Jan Pipenpoy (heer van Bossuyt te St Martens-Lennik bij verhef van 21 December 1532 vóór het leenhof te Liedekerke) en schepen van Lennik (Dr J. Lindemans en Maurits Sacré: Het geslacht van Overstraeten; id. Het geslacht Pipenpoy (in EIGEN SCHOON & DE BRABANDER).

Hoe dikwijls heeft hij niet, gedurende de dertig jaar tijdens welke hij blijkens de bescheiden schier onafgebroken het ambt van schepen waarnam, zijn confraters bijgestaan bij het verlijden van akten betreffende landoverdrachten of vestiging van renten, de dorpswegen afgelopen om beken en banen te schouwen, als rechter gezeteld in de vierschaar teneinde betwistingen tussen eigenaars te beslechten of de overtreders van politiereglementen te «calaingieren», over alle gewichtige dorpsaangelegenheden beraadslaagd en, bij een kruik lekker Zottegems bier gezeten (34), hetzij thuis hetzij bij een andere ingezetene, plechtig de parochierekeningen gehoord en goedgekeurd (35) ?

Hij moet wel een rijke ondervinding in de rechtspraktijk bezeten hebben, wat waarschijnlijk de reden is waarom de documenten hem meer dan eens de titel van «Meester» toekennen. Ongetwijfeld was Gorik van Steenberghe een der vroege mannen van de streek, alom geacht en geëerbiedigd.

Hij overleed omstreeks 1640 (36) in de eerbiedwaardige ouderdom van tenminste twee-en-tachtig jaar, omringd van talrijke neven en kleinneven, doch zonder zelf rechtstreekse nakomelingen te laten. Hij werd waarschijnlijk begraven in het koor der kerk van Woubrechtgem, zoals wij weten dat het gebeurde met zijn zuster Kathelyne en zijn zwager Arend van den Berghe.

Na de stormachtige periode van de beroerten en de betrekkelijke kalmte van het «Bestand» onder de aartshertogen Albrecht en Isabella te hebben meegemaakt, sloot hij voorgoed zijn reeds lang uitge-

-
- (34) In 1622 ontving hij 10 pond parisis wegens «verteerde kosten» thuis gemaakt door de pastoor, baljuw en schepenen bij het overhoren van de kerkrekening. Datzelfde jaar bekwam hij het gebruik van het kerkhof voor bewezen diensten en nog 7 pond parisis voor kosten gemaakt «'t synen huys» door dezelfden en door de kerkmeesters, bij de uitbetaling van het loon aan de schaliedekker die het dak van de kerk hersteld had (R.A.G. Fonds Woubrechtgem Nr 43, rekening 1622, f° 7 v° en 14 v°). Dergelijke uitgaven waren vroeger normaal bij het nazien van de rekeningen.
- (35) Men verwarre niet de kerkrekeningen, opgemaakt door de kerkmeesters i.v.m. het beheer van het kerkbezit en de uitgaven van de eredienst, met de parochierekeningen, die de ontvangsten en uitgaven der parochiegemeenschap betroffen. Terwijl de heerlijkheden door elkaar gestrengeld waren, vormden de parochiën een gesloten geheel, waaruit later de gemeenten ontstaan zijn. Het overhoren van de parochierekeningen en de kerkrekeningen was een recht van de heer, die zich echter in feite hiervoor liet vertegenwoordigen door de baljuw en de schepenen.
- (36) De parochieregisters van Woubrechtgem, die talrijke leemten vertonen in de eerste helft der XVIIde eeuw, voornamelijk wat de overlijdens betreft, vermelden zijn afsterven niet. Zijn naam wordt vermeld in verband met een belendende grond (noort Goorick van Steenberghe) in een akte verleden vóór verschillende rechtsmachten; eerst vóór de schepenen van Woubrechtgem op 17 Mei 1639, en laatst vóór de wet der heerlijkheid van Latem en Lilare, op 29 Februari 1640 (R.A.G. Fonds Kasselrij Aalst Nr 2044, f° 10). De rente, welke Gorik moest betalen voor het onderhoud van een kaars in de kerk van Woubrechtgem, komt in de rekening van 1639-1640 voor met de vermelding «Ontfaen van Gooris van Steenberghe, nu Joos van den Berghe...» Echter geschieden de betaling der renten en het overleggen der rekeningen doorgaans met een zekere vertraging (R.A.G. Fonds Woubrechtgem Nr 43, rekening 1639-1640, f° 5 v°).

doofde ogen terwijl, achter de innige wens naar vrede, zich reeds de onrustige tijd aankondigde waarin, op het lijdzaam bord der Spaanse Nederlanden, de grootmachten met harde slagen om het meesterschap van Europa zouden dobbelen.

GENT.

Dr Jos. DENYS.

Verzoekschrift van G. Van Steenberghe

Aen mijne Eerw. heeren de Administrateurs van Ste Pieter Clooster neffens Ghendt.

Supplierende vertoocht in alder Reverentien. Guerick van Steenberghe, hoe dat hij voor den trouble ghewoont ende ghedient heeft als Clerck met wijlen Steven de weerdt in zijnen levene ontfanghere was van mijne voornoemde heeren, hebbende hij Suppliant overzulcx goede kennesse ende ghe-loove van zijnen handel, heeft alle de boucken ende munimenten conserve-rende zijne voorseide ontfangherie, met meer andere zijne beste juweelen ter occasie vande zelve troublen helpen graven ofte delfven in zeker secrete plaetse, daert hem Steven beliefd, dewelcke hij suppliant corts naer den over-lijdene vanden zelve Steven, ten proffijte van zijnen sterfhuuse te voor-schijne ghebrocht heeft, Reserverende alleenelick bij hem de voorseide bou-cken, die hij met alder sorchfuldicheyt bewaert heeft ten Casteelle van her-zele, totter tijt toe, dat mijne voornoemde heeren wederomme ghekeert zijn in haerlieder Couvent ende Cloostere, alwaer hij Suppliant de zelve overghe-levert heeft in handen van mijnen heere den Prelaet lesten overledenen, con-forme den inventaris danof wesende. Ende alzo hij Suppliant, ter occasie van al tgone voorscreven, eens ontboden ende ghereijst is gheweest, binnen der stede van Doornicke inden voorleden trouble alwaer mijne voornoemde heeren haerlieden Refugie ende Residentie ghehouden hebben, heeft mijnen voor-noemden heere den prelaet hem Suppliant beloofd daarvan grootelicks te re-compenseren, hem toeseoghende den handel vande voorseide ontfangherie, in-ghevalle den Suppliant inde miserie van blentheyt niet ghevallen en hadde. Bidt daeromme zo wel int regardt vande voorseide blentheijt als vande voor-screven meriten, hem te willen recompenseren, ende bijzondere zal believen hem quyt te schelden, de grootte verachtertheijt vande heerlicke renten gaen-de vuijt zijnen stede daer hij up woont binnen woubrechtghem beloopende van thien jaeren kerssavondt XVe vierentaeghentich inclus, boven den extraor-dinairen quijtschelt ontrent zeven zo achtenvijftich ponden paris. metgaeders zal mijne voornoemde heeren believen hem Suppliant te verlynghe tot prof-fijte van hem ende zijne huusvrauwe alleenelijck, den pacht van zes bunderen lants die hij alsnu is haudende voor den zelve prijs als dien jeghenwordich is haudende, eenen termijn van neghen jaeren ende tselve doende zal den Suppliant ende zijne huusvrauwe haerlieder leven lanck, bidden voorde prosper-eijteij ende welvaert van mijne voornoemde Eerw. heeren.

(In de marge) Mijne Eerw. heeren de Administrateurs van Ste pieters clooster neffens Ghendt (sede vacante) accorderen den Suppliant quyttschelt vande tachterhede in dese requeste vermeld, behaudens hij contentere Macha-rius Dhont presentelijck ontfanghere vande heerlycke renten int lant van Aelst van sijn vijffde hem te dier causen competerende ende oock hij nyet en pre-tendere van sijne vacatie van eens tot Ghendt ter begheerten van mijne voor-noemde heeren geweest te hebben ende nopende een nieuwen pacht vande ses bunderen toubrechtghem wordt hem oock gheaccordeert voor andere ses jaeren ingaende ten expireren van sijne loopende voorwaerde ten drije pon-den gr. tsiaers voor hem ende zijne huysvrouwe daarvan hij belooft zijne voor-waerde alzo te lichten. Actum in Ste pieters clooster neffens Ghendt desen 28^{en} february 1595. dit al in recompense van sijne voorgaende goede diensten ende die hij noch doen mochte.

Columbanus vranx prior.

Judocus de Clercq Senior.

Victor Subprioer.

Georgius Zoete prepositus.

Ra. Gent : Fonds S. Pietersabdij, IIe Reeks, nr 423.

Van Steenberghe

I. — **Wouter-Woitus I van STEENBERGE**, ° circa 1140, † tussen 1208 en 1213, heer van Steenberghe te Erwetegem, bezuiden Zottegem (O.-VI.), een goed van 21 bunders, dat vóór de XIVde E. werd ingelijfd bij de bezittingen der heren van Zottegem, burggraven van Gent; vader van :

II. — **Wouter II, heer van STEENBERGHE**, ° ca 1170, † na 1236, lasthebber van Wouter III, heer van Zottegem, in 1208, bij de verkoop van de heerlijke tiende van Steenberghe aan de Norbertijnerabdij van Mont St Martin, bij Catelet (Aisne, Fr.), eerste vermeld in een charter van 1213 onder de leenmannen van de heer van Zottegem; vader van :

- 1) **Wouter**, volgt sub III
- 2) **Vasius**, ruilde in 1236 een weide te Strippen tegen 2 bunders weide te Erwetegem, behorende aan de abt van Mont-St-Martin.

III. — **Wouter III, heer van STEENBERGHE**, ° ca 1200, vermeld als getuige in een charter van 1229, waardoor Goswin van Erwetegem de rechten der abdij van Ename erkent over een goed te St-Blasius-Boekel; vader van :

- 1) **Geraard**, volgt sub IV
- 2) **Margareta**, 7de abdis der Karthuizerabdij Ten Rosen, te Aalst, † 1328.

IV. — **Geraard van STEENBERGHE**, ° ca 1240, cit. 1286 als allodiale heer en 1288 als leenman van de heer van Zottegem, sticht in de abdij van Ninove een jaarget. voor zijn vrouw Beatrijs de (al: van der) COUTERBORCH die † 4 Nonen Aug. 13... (4 Oogst. 14de E.), van wie :

V. — **N... van STEENBERGHE**, ° ca 1270, vader van :

VI. — **N... van STEENBERGHE**, ° ca 1300, vader van :

VII. — **N... van STEENBERGHE**, ° ca 1330, vader van :

VIII. — **Gorik I van STEENBERGHE**, ° ca 1360-1370, vermeld te Erwetegem in 1396 als hebbende het buitenpoorterschap te Geraardsbergen verworven, samen met zijn vrouw Beatrijs, van wie :

IX. — **Gorik II van STEENBERGHE**, genaamd VAN DEN BOSSCHE, ° ca 1400, pachtte in 1435 voor 9 jaar het Hof te Waesberghe (24 bunders) onder St-Maria-Lierde, cit. 1435-1436 in de baljuwrekeningen der kasselrij van Aalst; vader van :

X. — **Gorik III van STEENBERGHE**, ° ca 1440, † ca 1500, bezat goederen te Erwetegem, liet na :

- 1) **Gorik**, volgt sub XI
- 2) **Joos**, gevestigd te Erwetegem, waar nageslacht uitgestorven midden 17de E.
- 3) **Margareta**, × Jan BROECKAERT
- 4) **Pieter**, volgt sub XI-bis, Lijn van Godveerdegem.

XI. — **Gorik IV van STEENBERGHE**, ° ca 1470, † tussen 1542 en Kerstmis 1548, bezat goederen te Erwetegem (nabij Steenbergheveld) en te Balem, waar hij tussen 1503 en 1512 op het goed te Pollinoys (24 bunders) woonde; vestigde zich 1512 op het Hof t'Oppelbeke (33 bunders) een leen van de heerlijkheid Hollebeke, onder Woubrechtgem; waarsch. schepen en leenman van het leenhof te Hollebeke; × N. de METS, uit St-Antelinks, van wie :

- 1) **Raas**, volgt sub XII
- 2) **Pieter**, † 1561 of 1562, gevestigd te Gent
- 3) **Boudewijn**, † tussen 1552 en 1569, bezat goederen te Aaigem, Hollebeke, Woubrechtgem en Latem onder Heldergerm, × N. van HERZELE die † na 1571, nicht van Pierre de Cuinghien, heer van Pecq, Varenbeke, Rumbeke, Diestvelt, enz.
- 4) **Jan**, gevestigd St-Antelinks 1547.

XII. — **Raas van STEENBERGHE**, genaamd VAN OPPELBEKE, ° ca 1500, † op het Hof t' Opperbeke tussen 1564 en 1569, cit. in de rek, der heerlijke rechten van Hollebeke van 1549 tot 1563, schepen van Hollebeke 1563, leenman van het leenhof aldaar, bezat goederen te St-Antelinks, Hollebeke en Woubrechtgem; × 1) N. de BOE(N) die † na 1558, van wie de drie eerste kinderen; 2) N... N... die † na 1569, van wie de volgende. Liet :

- 1) **Jan**, ° circa 1540, † na 1598 z.nak. op het Hof t' Opperbeke, × ca 1565 Maria van OVERSTRAETEN, die † 1582, nicht van Jan Pipenpoy, heer van Bos-suyt, schepen van Lennik. Werd op 7 Nov. 1573 samen met zijn vrouw poorter der Kasselrij Aalst.
- 2) **Raas**, † z.nak. vóór 1584
- 3) **Gorik V de Blinde**, ° 1558, ontvanger der heerlijke renten van de Gentse St Pietersabdij in het Land van Aalst, schepen en luitenant-baljuw van de Graaf van Vlaanderen in zijn heerlijkheid te Woubrechtgem en St-Antelinks, schepen en leenman van het leenhof te Hollebeke, leenman van het leenhof Ten Berghe, † z.nak. 1640; × 1588 Elisabeth van LEEBEKE of de LEEBEKERE, die † na 1621 (dr Adam)
- 4) **Kathelijne**, ° ca 1560, † 4 Febr. 1635, twee dagen later begr. in het koor der kerk van Woubrechtgem nevens haar man Arnold van den BERGHE, of van BERCHEM, schepen der heerlijkheid Hollebeke in 1604, die † 4.11.1631, met wie ze × vóór 7 Nov. 1584.
- 5) **Gillis**, volgt sub XIII
- 6) **Josine**, × kort na 1584 met Lieven van SCHELVERGHEM.

XIII. — **Gillis van STEENBERGHE**, ° ca 1560, † tussen 1600 en 1611, provisor van de Armendis te Woubrechtgem 1592-1593, × N. de COSTER, die † na 1611 en goederen had te Heldergerm en Aaigem. Zij lieten :

XIV. — **Denijs van STEENBERGHE**, 1594-1667, schepen van Filips IV, koning van Spanje, graaf van Vlaanderen in zijn heerlijkheid te Woubrechtgem 1628, buitenpoorter Geraardsbergen 1638, × 1620 Anna van der BIEST (° ca 1600, † 1681), van wie :

XV. — **Adriaan van STEENBERGHE**, 1635-1698, schepen der heerlijkheid van Woubrechtgem, schonk 1698 aan zijn jongste zoon Bernard goederen te Woubrechtgem waar hij, zijn vader en zijn grootvader Gillis gewoond hadden; × circa 1664 Barbara PARMENTIER, die † 1704, van wie :

- 1) **Franciscus**, volgt sub XVI
- 2) **Jan**, volgt sub XVI-bis
- 3) **Bernard**, 1674-1725, meier en luitenant-baljuw van Ten Berghe, waarvan afstamming te Herzele, St-Lievens-Houtem, enz.

TAK VAN WOUBRECHTEGEM-ST-LIEVENS-ESSE

XVI. — **Franciscus van STEENBERGHE**, ° circa 1665, † St-Antelinks 27.1.1733, × aldaar 24.8.1689 Petronilla BOMBEKE (° ibid. 1670, † aldaar 13.2.1755). In de heerlijkheid van Latem en Lilare te St-Antelinks bezat hij uitgestrekte landerijen, uit hoofde van zijne echtgenote op wier ouders' goed hij zich had gevestigd na zijn huwelijk. Zij hadden :

- 1) **Egidius**, volgt sub XVI
- 2) **Carolus**, volgde zijn vader op het goed op. Had :
 - a) **Josephus**
 - b) drie gehuwde dochters

- 3) **Joanna**
- 4) **Josinne**, × Jan van KEULEM, was in 1732 meter van haar neef Livinus, z. Egidius.

XVII. — **Egidius van STEENBERGHE**, ged. St-Antelinks 15.4.1699, † St-Lievens-Esse 5.8.1778, alwaar gehuwd : 1) 27.10.1723 Josyne de WITTE, die † St-Lievens-Esse 25.5.1742; 2) 10.10.1742 Catharina FONCKE, die † St-Lievens-Esse 11.12.1745; 3) Elisabeth de BROUWER, † St-Lievens-Esse 13.1.1788, wed. Joos de Caesemaeker, ° St-Antelinks.

Uit het eerste huwelijk werden geboren te St-Lievens-Esse :

- 1) **Gerardus**, ged. 8.1.1725
- 2) **Martinus**, ged. 25.8.1726, † St-Lievens-Esse, was × St-Lievens-Esse 12.9.1750 Joanna van WAESBERGHE, die † St-Lievens-Esse 5.8.1759, van wie geboren te St-Lievens-Esse :
 - a) **Maria-Anna**, ged. 23.7.1751, † ibid. 3.4.1753
 - b) **Albertine**, ged. 11.11.1752, † ibid. 1.4.1796, × St-Lievens-Esse 29.8.1782 Joos CASTELEYN, ° Zottegem, † St-Lievens-Esse
 - c) **Petrus Franciscus**, ged. 14.3.1756, † ibid. 30.9.1772
- 3) **Egidius**, volgt sub XVIII
- 4) **Livinus**, ged. St-Lievens-Esse 9.11.1732, × 1) St-Lievens-Esse 31.5.1752 Maria Catharina CALLEBAUT (° St-Antelinks, † St-Lievens-Esse 24.12.1775); 2) St-Lievens-Esse 8.1.1779 Maria Livina WATLIJN (° Schendelbeke); uit het eerste huwelijk werden geboren te St-Lievens-Esse :
 - a) **Jan-Baptist**, ged. 17.4.1763, leefde nog in 1790
 - b) **Augustinus**, ged. 24.12.1764, jong gestorven
 - c) **Johanna**, ged. 16.11.1766
 - d) **Johanna-Catharina**, ged. 27.12.1767, † St-Antelinks 28.6.1815, was × Gerard RAES
 - e) **Albertina**, ged. 7.6.1771
 - f) **Livinus**, ged. 17.12.1775, † vier dagen later
Uit het tweede huwelijk werden evenens te St-Lievens-Esse geboren :
 - g) **Maria-Anna**, ged. 11.11.1779, † ibid. 2 December daaropvolgend
 - h) **Petrus**, ged. 22.2.1781
 - i) **Bernardus**, ged. 17.3.1783
 - j) **Augustinus**, ged. 7.10.1785, † ibid. 5.7.1786
 - k) **Benedictus**, ged. 4.6.1787
 - l) **Maria-Anna**, ged. 2.12.1790
 - m) **Francisca**, ged. 26.8.1792
 - n) **Maria-Theresia**, ged. 5.11.1797, jong gestorven (vermelding op geboorteakte)
- 5) **Antonius**, ged. 6.9.1735
- 6) **Joanna**, ged. 3.11.1738
Uit het derde huwelijk van Egidius werden nog geboren te St-Lievens-Esse :
- 7) **Joannes**, ged. 14.11.1748, † ibid. 8.1.1749
- 8) **Benedictus**, ged. 24.10.1749, † Geraardsbergen 11.3.1793.

XVIII. — **Egidius van STEENBERGHE**, ged. St-Lievens-Esse 7.12.1729, † St-Antelinks 10 Brumaire an XIII, was × St-Antelinks 2.4.1762 met Livina RUYTHOOREN (° en † St-Antelinks), van wie :

- 1) **Petrus**, volgt sub XIX
- 2) **Livinus-Franciscus**, ged. St-Antelinks 20.9.1768, † ibid. 20.11.1838; was × Herzele 11.10.1806 Victorine BERNAGIE
- 3) **Jan-Baptist**, ged. 1770, woonde te Aspelare waar † 26.2.1862, oud 92 jaar; was × met Delphina van der POORTEN, die † St-Antelinks 20.9.1824, van wie geb. te St-Antelinks :
 - a) **Pierre**, ° 28.12.1807
 - b) **Dominica**, ° 10.8.1809, † ibid. 6.2.1834
 - c) **Charles-Louis**
 - d) **François**, ° 14.10.1813
 - e) **Virginie**, ° 31.12.1815
 - f) **Sepherin**, ° 11.5.1818, † ibid. 26.3.1819

- g) **Leon**, ° 12.1.1820, † *ibid.* 8.3.1822
- h) **Jeanne-Catherine**, ° 17.12.1822, † *ibid.* 14.3.1823
- i) **Martin**, ° 1.8.1824, † *ibid.* 22.7.1825
- 4) **Martinus**, ged. 14.10.1772, × St-Antelinks 3.5.1810 met Adriana COBBAERT (° 1774, wed. Pierre-Antoine de Caesemaker, dr Jan-Baptist en Joanna-Livina Callebaut), van wie geb. te St-Antelinks :
 - a) **Joseph**, ° 19.3.1811, × *ibid.* 6.5.1835 Rozalia LAUWEREYS (° St-Antelinks 1807, dr Jan-Baptist en Marie-Anne de Vuyst), van wie geb. te St-Antelinks :
 - i) **Leonard**, ° 5.11.1835
 - ii) **Berlindis**, ° 20.9.1837, † *ibid.* 20.7.1839
 - iii) **Joanna-Catharina**, ° 9.12.1838
 - iv) **Silveria**, ° 7.12.1841, × Felix de BODT
 - v) **Jan-Baptist**
 - b) **Joanna-Catharina**, ° 2.4.1814, † *ibid.* 20.3.1815
 - c) **Maria-Theseria**, ° 3.1.1817
- 5) **Bernardine**, × 10 Therm. VII Martinus DEBBAUT te St-Antelinks.

XIX. — **Petrus van STEENBERGHE**, ged. St-Antelinks 27.3.1763, † St-Lievens-Esse 19.2.1836, × *ibid.* 23 Brum. XIV met Theresia de NOOSE (ged. Parike 20.6.1774), van wie geb. St-Lievens-Esse :

- 1) **Joannes-Franciscus**, volgt sub XX
- 2) **Petrus**, ° 1810
- 3) **Livinus**, ° 7.4.1814, × St-Antelinks 29.11.1840 met Berlindis GRAET, van wie :
 - a) **Pieter**, ° St-Antelinks 16.3.1842
 - b) **Nathalie**, ° St-Antelinks, † Steenhuize-Wijnhuize 30.1.1867.

XX. — **Joannes-Franciscus van STEENBERGHE**, ° St-Lievens-Esse 2.10.1807, woonde op Den Briel, in die gemeente, waar † 30.7.1856, was × Amelie de MEYER, van wie geb. St-Lievens-Esse :

- 1) **Désiré**, volgt sub XXI
- 3) **Josephus**, × Maria-Theresia BAYENS (° St-Lievens-Esse 25.2.1845, † *ibid.* 6.3.1931), van wie geb. St-Lievens-Esse :
 - a) **Julie**, ° 30.3.1876, † *ibid.* 2.12. 1942, × aldaar Alfons DEBBAUT, landbouwer en koopman
 - b) **Marie-Emilie**, ° 5.2.1872, † *ibid.* 5.4.1939, × aldaar August de VOS, landbouwer
 - c) **Alfons**, ° 24.5.1871, landbouwer te Munte; was × Woubrechtgem met Marie-Leontine VERSTOCKT (° aldaar 14.10.1871, † Munte 17.12.1936), van wie afstammelingen
 - d) **Donatus**, gevestigd in Canada
- 3) **Pieter**, volgt sub XXI-bis
- 4) **August**, heeft nakomelingen te Steenhuize-Wijnhuize.

XXI. — **Désiré van STEENBERGHE**, ° St-Lievens-Esse 28.12.1835, † Aspelare 27.12.1875, × *ibid.* 16.10.1860 Nathalie MEGANCK (° Aspelare 23.10.1832, † Aalst 17.9.1921), van wie :

- 1) **Pieter-Jan**, volgt sub XXII « Tak van Aalst »
- 2) **Livinus-Britius**, ° St-Lievens-Esse 1863, † Aspelare 31.12.1867
- 3) **Victor**, ° St-Lievens-Esse 1865, † Wevelgem 22.3.1941, was × Marke (W.-VI.) Stephanie VAN DER STEDE, van wie nalatenschap
- 4) **Franciscus**, ° St-Lievens-Esse 19.4.1868, † Aspelare 7.5.1869
- 5) **August**, ° Aspelare 11.7.1869, † Herseaux 13.11.1937, was × Elise BOSSUIT, van wie nalatenschap
- 6) **Maria-Catherina**, ° Aspelare 16.8.1871, † *ibid.* 17.8.1871
- 7) **Franciscus**, ° Aspelare 4.12.1872, × Lede 19.2.1896 Sylvie JANSSENS (° Lede 3.3.1862, † Aalst 1951). Leeft nog te Aalst; heeft volgende kinderen geboren te Aalst :
 - a) **Omer-Constantinus**, ° 23.1.1897, † Aalst 9.1.1910

- b) **Irma-Melanie**, ° 9.5.1898, × Aalst 2.9.1926 Carolus DE NEEF (° Aalst 28.7.1896)
- c) **Maurice-Victor**, ° 25.3.1900, † Aalst 24.7.1900
- d) **Delphyna-Maria**, ° 30.3.1901, × Aalst 6.10.1926 Oscar DE BRUEKER (° Aalst 23.9.1901)
- e) **Maria**, ° 16.4.1902, † Aalst 11.5.1902
- f) **Leopoldine**, ° 24.9.1903, × Aalst 20.7.1936 Leonard-Gilbert DE VUYST (° St-Lievens-Esse 14.10.1906)
- g) **Maria-Martha**, ° 21.9.1905, × Aalst 23.9.1929 Camiel SINGELYN (° Aalst 12.2.1905)
- h) **Augusta-Stephania**, ° 13.10.1908, × Aalst 19.9.1938 Marcel CLEEMPUT (° Aalst 17.5.1907)
- i) **Maurice-Victor**, ° 13.12.1909, × Aalst 27.5.1930 Caroline DE VEYLDER (° Aalst 21.3.1909), van wie geboren te Aalst :
 - i) **Alice-Sylvia**, ° 17.10.1930
 - ii) **Frans-Maurits**, ° 14.6.1937.

TAK VAN AALST

XXII. — **Pieter-Jan van STEENBERGHE**, ° Aspelare 25.1.1862, schielijk overleden tijdens familiebezoek te St-Lievens-Esse-Briel 23.8.1934, was × Denderwindeke 9.1.1884 Benjamine CIETERS (° ibid. 3.9.1857, † Aalst 5.9.1927, dr Paul en Amelie Seghers); was baanmeester bij de N.M.B.S.; uit hun huwelijk werden geboren :

- 1) **Paul-Cesar-Remi**, ° Appelterre 18.10.1884, hoofdtreinwachter-controleur bij de N.M.B.S., † St-Niklaas-Waas 27.6.1942, was × Opwijk 19.1.1912 Maria-Joanna TILLEY (° Opwijk 13.12.1887, dr Guillaume en Delphine De Bruyn), van wie :
 - a) **Pieter-Paul-Maria**, ° Opwijk 11.10.1913, dokter in geneeskunde der Universiteit van Gent 1939; oogarts te St-Niklaas; × Verrebroek 25.6.1946 Josée-Maria-Clothilde GEERTS, van wie :
 - i) **Monique-Maria-Renée**, ° St-Niklaas-Waas 23.6.1947
- 2) **Victor**, volgt sub XXIII
- 3) **Delphina**, ° Opbrakel 3.12.1887, † als kloosterzuster in het Krombeen te Gent 4.8.1906
- 4) **Maria**, ° Opbrakel 2.9.1889, kloosterzuster redemptoristin te Brugge
- 5) **Nathalie**, ° St-Truiden 17.1.1891, kloosterzuster capucienes te Brugge, waar † 28.7.1917
- 6) **Maria-Paulina**, ° Aalst 19.11.1892, ongehuwd
- 7) **Jozef-Vital**, ° Aalst 24.5.1894, oorlogsvrijwilliger 1914-1918, onderluitenant bij K.B. 27.3.1918, majoor bij K.B. 22.6.1946; off. in de Leopoldsorde, in de Kroonorde (met palm), in de orde van Leopold II (met zwaarden), oorlogskruis met 3 palmen, speciale melding op de legerdagorde 6.12.1916; × 1) Oostende 2.4.1921 Lea LOUIS († aldaar 19.4.1925, dr Emile-Jules en Françoise van den Bosch); × 2) Aspelare 16.4.1952 Catharina-Elisa MEGANCK (° Aspelare 12.2.1893); sinds April 1952 zich te Ninove gevestigd. Uit het eerste huwelijk werden geboren te Oostende :
 - a) **Jacques-Pierre-Marie**, ° 29.8.1923, geneesheer te Ninove, × IJzendijke 25.5.1950 Agnes WYFFELS
 - b) **Marie-Thérèse-Emilienne-Charles-Lea**, ° 4.9.1925
- 8) **August-Ferdinand**, ° Aalst 23.7.1895, oorlogsvrijwilliger 1914-1918, oorlogs-
invalid, hoofdklerk bij het Bestuur der Posterijen te Brussel, waar † 30.7.1920.

XXIII. — **Victor van STEENBERGHE**, ° Opbrakel 15.4.1886, † Aalst 8.5.1947, × aldaar 10.1.1912 Maria-Louise RUYSSINCK (° Aalst 6.9.1884, † ibid. 3.4.1939); verzekeringsboekhouder; deskundige bij de Rechtbank van Koophandel te Aalst; voorzitter van de Werkrechtvaardersraad, bediendenkamer te Aalst 10.1.1939; van wie geboren te Aalst :

- 1) **Maria-Gemma**, ° 14.5.1913, † ibid. 19.1.1931
- 2) **Albert-Petrus**, ° 24.10.1914
- 3) **Jozef-Alfons-Maria**, ° 8.6.1916, × Aalst 5.6.1944 Christine van VAERENBERGH (° Aalst 30.7.1921), van wie geboren te Aalst :
 - a) **Hildegonde-Joanna-Victor**, ° 19.4.1945
 - b) **Hendrik-Richard-Johan**, ° 28.5.1946
 - c) **Jan-Victor-Cesar**, ° 29.6.1947
 - d) **Hugo-Frans-Elisabeth**, ° 19.1.1950
- 4) **Elisabeth**, ° 18.5.1918
- 5) **Cesar**, ° 2.7.1919, × Antwerpen 8.2.1944 Julia SIMONS (° Groten Brogel 9.6.1915), van wie geboren :
 - a) **Godelieve**, ° Antwerpen 12.7.1944
 - b) **Bruno-Jacobus-Joanna**, ° Aalst 6.9.1946
- 6) **Marguerite**, ° 12.8.1920
- 7) **Joanna-Francisca**, ° 22.11.1921, × Aalst 28.8.1945 Albert CORTHALS
- 8) **Frans-Maria**, ° 7.6.1923, secretaris van het Discontokantoor te Aalst, alwaar † 21.9.1952; was × Aalst 15.10.1949 Agnes-Christine-Alfons VAN DAELE (° Aalst 2.5.1925), van wie geboren te Aalst :
 - a) **Magda-Julia-Jozef**, ° 7.7.1950
 - b) **Marijke-Joanna-Walter**, ° 29.8.1951.

TAK VAN ST-LIEVENS-ESSE

XXI-bis. — **Pieter van STEENBERGHE**, zoon van Joannes-Franciscus en Amelie de MEYER, ° St-Lievens-Esse 28.4.1834, † ibid. 18.5.1902, × aldaar 11.2.1863 met Rosalie BAYENS (° St-Lievens-Esse 1.3.1834, † ibid. 24.1.1914). Uit hun huwelijk werden geboren te St-Lievens-Esse :

- 1) **Remi**, volgt sub XXII
- 2) **Camillus**, ° 20.3.1868, † ibid. 18.12.1943, × aldaar 10.7.1901 Maria VOCAET (° St-Lievens-Esse 29.8.1873), van wie geboren te St-Lievens-Esse :
 - a) **Camilla-Marcelline-Emilie**, ° 8.5.1903
 - b) **André-Livinus**, ° 10.9.1904, × Herzele 26.4.1928 Marie-Stephanie VALENTIJN
 - c) **Julia-Alice**, ° 1.2.1907, × Cyriel-Alfred LAPAGE
 - d) **Laurine-Maria**, ° 5.12.1909, × 3.4.1929 Petrus HOSTE
 - e) **Paula-Theresia**, ° 25.9.1911, × 11.4.1934 Severinus-Albertus DE ROUCK (° Steenhuize 25.12.1909)
 - f) **Joanna**, ° 10.6.1913, × 7.4.1937 Remi-Philippus DE DEKKER
 - g) **Elisabeth-Albertine-Maria**, ° 19.2.1916, † ibid. 12.2.1938
- 3) **Leonie**, ° 7.5.1873, × St-Lievens-Esse 7.9.1898 Leon VAN SNICK
- 4) **August**, volgt sub XXII-bis
- 5) **Julia**, ° 26.3.1879, † Godveerdegem
- 6) **Theophile**, ° 11.4.1877, † z.n. Godveerdegem 1942, was aldaar gehuwd 1929 Irène SOLEME.

XXII. — **Remi van STEENBERGHE**, ° St-Lievens-Esse 14.5.1864, † ibid 6.4.1928, × Woubrechtgem 5.5.1893 Marie-Elodie VERSTOCKT (° aldaar 27.1.1868), van wie geb. St-Lievens-Esse :

- 1) **Arthur-Petrus**, ° 21.8.1895, oudstrijder 1914-1918, veldwachter te St-Lievens-Esse, waar × 16.11.1921 Maria-Catharina DE SAVEUR (° ib. 8.9.1892), van wie :
 - a) **Paul-August**, ° Gent 6.5.1928
 - b) **Gerard-Kamiel**, ° Gent 17.10.1934
- 2) **Maria**, ° 10.11.1896, × ibid. 15.11.1918 Amicus-Benedictus NECKEBROEK
- 3) **Kamiel**, ° 10.10.1897, × Gourdinne April 1922 Alice HOEBEKE
- 4) **Aimé-Petrus**, ° 2.1.1900, × ibid. 30.1.1929 Irma-Maria van NIEUWENHUYSE (° St-Antelinks 6.9.1905), van wie geb. St-Lievens-Esse :

- a) **Marie-Elodie**, ° 12.11.1929
- b) **Joanna-Yvonne**, ° 29.10.1930
- c) **Paul-Emiel**, ° 7.5.1937
- 5) **Florent-August**, ° 10.7.1902, † St-Lievens-Esse 24.12.1903
- 6) **Victor-Julianus**, ° 23.7.1904, × *ibid.* 21.12.1932 Emma-Julienne REMBAUT (° aldaar 16.4.1908), van wie geb. St-Lievens-Esse :
 - a) **Gerard-Alfons**, ° 9.6.1933
 - b) **Agnes-Valerie**, ° 20.11.1936, † *ibid.* 22.6.1938
 - c) **Agnes-Maria**, ° 10.9.1939
- 7) **Anna-Pelagie**, ° 8.6.1906, † *ibid.* 25.3.1924
- 8) **Denis-Maria**, ° 14.5.1908, politiekommissaris te Wondelgem, × Anna van de MAELE (° Gent)
- 9) **Omer**, ° 13.7.1911, × St-Lievens-Esse 29.10.1934 Maria-Lucia-Alfonsina de LATTE (° *ibid.* 17.10.1913), van wie geb. aldaar :
 - a) **Remi**, ° 12.8.1935
 - b) **Arthur-Iréné**, ° 12.5.1939
 - c) **Gilbert-Maria**, ° 7.10.1944.

XXII-bis. — **August van STEENBERGHE**, ° St-Lievens-Esse 12.11.1870, † *ibid.* 18.10.1917, was × Woubrechtgem 12.1.1900 met Pelagie VERSTOCKT (° aldaar 18.3.1873), van wie geb. St-Lievens-Esse :

- 1) **Petrus**, ° 24.12.1901, × Ressegem met Augusta DOOLAEGE (° aldaar 15.12.1904), van wie :
 - a) **Remi-Arsène-August**, ° Herzele 1.6.1930
 - b) **Arsène-Frans**, ° St-Lievens-Esse 4.8.1932
 - c) **Liliane-Marie**, ° St-Lievens-Esse 15.9.1944
- 2) **Irma-Rosalie-Livina**, ° 18.3.1903, † *ibid.* 16.5.1945, was × aldaar 4.12.1933 Aimé VERSTEELS (° St-Lievens-Esse 3.6.1912)
- 3) **Odila-Maria-Livina**, ° 5.12.1906, × *ibid.* 12.12.1928 Franciscus REMBAUT (° 18.9.1903)
- 4) **René-Theophile**, ° 14.10.1908, × 28.11.1931 te Voinsles (S. & M. Fr.) met Simone-Alice BOYER, van wie :
 - a) **Christiane-Pélagie-Marguerite**, ° Voinsles 11.8.1932
 - b) **Roger-Auguste-Gabriel**, ° Voinsles 28.6.1935
 - c) **Liliane-Leona**, ° Voinsles 8.3.1937
 - d) **Michel-Marcel-André**, ° Voinsles 29.1.1943
 - e) **Claudine-Germaine-Camille**, ° Puisseaux-Loiret 23.4.1945
- 5) **Walter-Kamiel**, ° 4.12.1910, × Godveerdegem 2.1.1937 Anna-Maria-Rosalina SOLEME (° Godveerdegem 5.8.1910), van wie :
 - a) **Simone-Edmonda-Pelagie**, ° Zottegem 3.10.1938
- 6) **Nestor-Pieter-Maria**, ° 17.10.1914, × *ibid.* 5.8.1936 Alfonsine-Julie de LATTE (° aldaar 27.2.1915), van wie :
 - a) **Jeannine**, ° 5.3.1939
 - b) **Daniel-Petrus**, ° 15.8.1945
- 7) **Marcel**, ° 4.11.1915, × Woubrechtgem 4.1.1944 Alfonsina van den DRIESSCHE (° *ibid.* 13.9.1920), van wie geb. St-Lievens-Esse :
 - a) **Godelieve-Anny-Pelagie**, ° 10.11.1944
 - b) **Irma-Emilienne**, ° 12.1.1946.

TAK VAN NINOVE

XVI-bis. — **Jan van STEENBERGHE**, 1669-1719, vestigde zich 1690 te Aspelare waar hij 1697 van zijn schoonouders een eigendom op Ter Joden verwierf; × 1691 Adriana ROGEMAN (1669-1709), van wie :

XVII. — **Frans van STEENBERGHE**, 1707-1777, vestigde zich 1738 te Ninove, waar hij 1742 het goed te Dourmont aankocht (gebouwd tussen 1515 en 1523 op de Molendender, linkerarm van de Dender, geplunderd door Turenne 1658 en kort vóór de aankoop hersteld), × 1738 Joanna-Catharina STEVENS (1713-1788), van wie :

XVIII. — **Jan-Baptist van STEENBERGHE**, 1740-1820, schepen en burge-meester te Ninove, ontvanger der renten van de abdij der HH. Cornelis en Cypriaan van 1785 tot 1796, griffier van het leenhof en leenman der heerlijkheid Ten Berghen van 1785 tot 1796, griffier van Woubrechttegen en St-Antelinks, schepen te St-Antelinks, gemeenteraadslid der mairie Ninove van 1808 tot 1815, regentschapsraad van 1815 tot aan zijn dood; was \times : 1) 1767 met Maria-Francisca van SNICK (1733-1769); 2) 1777 met Maria-Theresia van den BOSSCHE (1744-1807), van wie :

XIX. — **Jean-Philippe van STEENBERGHE**, 1783-1856, regentschapsraad te Ninove, leider aldaar van de protestbeweging tegen de regering van Willem I in 1829 en 1830, voorzitter der kerkfabriek van O.L. Vrouw, stichtervoorzitter der Conferentie van St Vincentius à Paulo, lid van het Weldadigheidsbureau; \times 1810 Barbara PARIDAENS (1788-1858), van wie :

- 1) **Charles-Louis**, 1813-1891, schepen en ambtenaar van de burgerlijke stand te Ninove, provincieraadslid van Oost-Vlaanderen en bankier; \times 1837 Catharina de COEN (1810-1887), van wie een zoon :
 - a) **François**, gevestigd te Ilapacoyan (Mexico) met nakomelingschap
- 2) **Louis-Jean**, volgt sub XX
- 3) **Jean**, \times Bertha de l'ARBRE, uit Geraardsbergen, van wie :
 - a) **Joseph**, vrederechter te St-Gillis-Waas
 - b) **Maria**, ongehuwd overleden
 - c) **Hélène**, \times Edmond DONY, z. van prof. Dony, der Universiteit van Gent
- 4) **Louise**, † ongehuwd te Gent 1880.

XX. — **Louis-Jean van STEENBERGHE**, 1832-1904, gemeenteraadslid te Ninove, provincieraadslid van Oost-Vlaanderen, voorzitter der kerkfabriek van O.L. Vrouw, van de beheerraad van het burgerlijk godshuis, van de conferentie van St Vincentius à Paulo, stichter-ondervoorzitter van het Comité van de St Pieterspenning in 1860, bij breve van Pius IX dd. 12.1.1872 tot graaf benoemd, mede-eigenaar van het goed te Dourmont bij de verkoop er van in 1858, vestigde zich te Gent in 1878; \times 1868 Odile GODTS (1840-1928), van wie :

- 1) **Albert**, ° Ninove 1869, advocaat en plaatsvervangend rechter te Antwerpen, lid van het Internationaal Zeevaartcomité; \times 1894 Valentine de KINDER (° 1871), † z.nak.
- 2) **Paul**, volgt sub XXI
- 3) **Henri**, ° Ninove 1873, priester
- 4) **Joseph**, volgt sub XXI-bis
- 5) **Charlotte**, \times : 1) N. van ERTVELDE; 2) N. GROOTAERT
- 6) **Louise**, kloosterzuster te St-Pieters-Jette (zusters van het H. Hart)
- 7) **Annie**, \times Charles CAPPELLE, te Menen
- 8) **Marie**, kloosterzuster te Brussel (zusters van Ste Juliana).

XXI. — **Paul van STEENBERGHE**, ° Ninove 1872, effectenmakelaar te Brussel sinds 1896, sinds 1904 secretaris van de Hoge Raad voor België van de Vereniging van St Vincentius à Paulo, politiek oorlogsgevangene in 1918, ridder in de Kroonorde, vereerd met het burgerkruis van 1ste klasse 1914-1918 en de medaille van de politieke gevangene 1914-1918, was \times 1896 met Lucie PARIDANT (° 1874), van wie geb. te Brussel :

- 1) **Adrien**, ° 1897, onder-luitenant der infanterie, ridder in de Leopoldsorde met palm, oorlogskruis met palm, gesneuveld 15.10.1918
- 2) **Marcel**, ° 1899, oorlogsvrijwilliger, vuurkruiser, enz.; \times 1925 met Madeleine de MOERLOOSE (° 1901), van wie :
 - a) **Adrien**, ° 1926
- 3) **Robert**, ° 1909, verkreeg wijziging van zijn naam in « van Steenberghe de Dourmont », commandeur in de ridderorde van het H. Graf, ridder in de Constantiniaanse Orde van St Joris, herinneringsmedaille van de oorlog 1940-1945; \times 1933 met Maud WIRTH von CORVIN WIERSBITZKI (° 1906), van wie geb. te Brussel :

- a) **Boudouin**, ° 1934
 - b) **Godelieve**, ° 1936
 - c) **Yolande**, ° 1938
- 4) **Paulo**, ° 1911, effectenmakelaar te Brussel, × 1938 met Renée CHAPPUIS de CHAILLY (° 1909).
- 5) **Marie-José**, ° 1916, × 1942 Maurice KERVYN, infanteriemajoor (1889-1949).

XXI-bis. — **Joseph van STEENBERGHE**, ° Gent 1878, † Kessel-Lo 25.8.1914, landbouwingenieur, professor aan de Universiteit te Dublijn, adviserend ingenieur bij de N.V. Crédit Anversois; × 1902 Berthe LEDRESSEUR (1876-1940), van wie geb. te Kessel-Lo :

- 1) **Ghislaine**, ° 1904, × 1927 burggraaf Charles de WALCKIERS de TRONCHIENNES, kolonel (° 1902)
- 2) **Jacques**, ° 1905, × 1942 Marie-Louise SIMONSON (1912)
- 3) **Yves**, overleden als seminarist
- 4) **Nanette**, echtgenote DE TRY.

BUENOS AIRES.

R. van Steenberghe de Dourmont.

UIT HET OUDE VOLKSLEVEN.

Brandbrieven

Een brandbrief is een naamloze schriftelijke afdreiging met brandstichting zo geen bepaald geldbedrag op een bepaalde plaats ter beschikking van de schrijver er van gelegd wordt. Zulke dreigbrief diende soms ook wel om een dringende geldelijke hulp te vragen, wanneer de schrijver om de ene of andere reden geen ander middel had om aan geld te geraken.

In de maand Maart van het jaar 1781 was Peeter Joos Verbessem, boerenarbeider en wever, 58 jaar oud, geboren te Wichelen en er wonende, « besigh met de haeghe van sijnen hof te scheren », toen hij almeteens « achter de houte clincke van het hecken van sijnen hof... een achtsten van een blad pampier (vond) tgene van eenen cant gansch beschreven was ende in twee gevouwen... Alsoe hij noch lesen noch schrijven en conde » ging hij er in huis mee bij zijn huisvrouw, Katerina Steels, die wel geleerd was. Deze zei dat het « sekerlijk eenen brandbrief was... waer bij men was vragende eene allemoese om de liefde godt alsoe hij niet meer leven en conde ende dat het selve moeste geleyt worden aen eenen populieren boom die staet tegens den wegh van het gaen van het Rot naer Bohemen » ...

Maar boerke Verbessem was blijkbaar geen bangerik ofwel kon hij van zijn geld niet scheiden. In elk geval, hij legde er het gevraagde niet.

Een tijd nadien, het was de 23ste of de 24ste April, vond hij in de voormiddag weer een stuk papier van dezelfde grootte aan het hecken, maar ditmaal bevestigd aan « eenen stock die aldaer in de aerde was geplant ». Weer ging hij er mee bij zijn Katrien, verklaarde dat het een brandbrief was « meldende dat men moeste seven guldens leggen aen den selven populier... want dat hij anders sijn huys soude in brandt stecken ende dat hij sijn lijf en ziel aen den Duyvel gaf ingevalle men het niet doen en soude » ...

Maar nog legde Peeter Joos er het geld niet; hij droeg de brieven naar de Pensionnaris van Aalst, om te zien of deze het geschrift niet zou herkennen...

Daarna bleef dat zo, maar twee jaar later werd de brandbriefschrijver, een peroons van Wambeek, die ook op verscheidene plaatsens in West-Brabant brandbrieven had gelegd, bij de lurven gevat en tot de brandstapel veroordeeld. (Dross. van Brab., nr 201 — Zie ook Eigen Schoon en de Brabander, 1950, bl. 167-172).

ST-GENESIUS-RODE.

C. Th.

Onze Bibliografie

52. **AALST.** — **Dr O. Dambre, Justus de Harduwijn's testament en andere oorkonden uit het jaar 1636.** Ingeleid en toegelicht door Dr O. Dambre, 78 blz., geïllustreerd. — Uitgave van het Erasmusgenootschap, Gent, 1952.

De publicatie van het testament van onze Vlaamse priester-dichter Justus de Harduwijn (op de humaniora leerden we verkeerdelijk: de Harduin) * te Gent 1582 en † te Oudegem (Dendermonde), stelt de figuur van de dichter van Roosemond en Goddelijke Gezangen eindelijk eens in het middelpunt der belangstelling. Drie eeuwen vergetelheid zijn over zijn graf gegaan. Het werd meer dan tijd dat het nageslacht zich dankbaar ging betonen tegenover deze figuur, die toch in onze 17^e eeuwse literatuur een vrij belangrijke plaats inneemt. Toen mocht men terecht spreken over een « arm Vlaanderen », dat in alle uitingen van het openbaar leven zijn taal verstikken zag. Noteren we dat de Harduwijn zelf tot een Gents adellijk geslacht behoorde. Dit in acht genomen, wijst voldoende het belang zijner dichtwerken aan. Als pastoor van Mespelare en Oudegem — waar hij in 1636 overleed — onderhield hij nauwe relaties met intellectuele kringen uit Aalst. De Aalsterse rederijker Caudron schreef in 1613 het inleidingswoord tot zijn Roosemond. Bij testamentaire akte, verleden voor de schepenen van Aalst op 16 Febr. 1636, schonk de dichter zijn bibliotheek — de Vlaamse werken uitgezonderd — aan het Carmelietenklooster te Aalst. Bij een wijziging van het origineel testament van 26 Dec. 1633, aangebracht op 2 April 1636, gelastte hij de 100 missen in het testament van 1633 vermeld, te laten celebreren na zijn overlijden door de Carmelieten te Aalst.

53. **ALGEMEEN.** — **A. Verbouwe, Iconographie van het Kanton Lennik.** — Eigen Schoon en De Brabander, nrs 5-6 Mei-Juni 1953, blz. 165-179; en nrs 7-8 Juli-Aug. 1953, blz. 238-257, met talrijke illustraties.

Onze schrijvers van locale geschiedenis mogen de auteur dankbaar zijn om zijn iconographische arbeid. Zijn opzoekingen en catalogeren van oude plans en kaarten, in dit tijdschrift gepubliceerd, bestrijken enkel Brabantse gemeenten. Toch ontdekken we er meer dan een bruikbaar gegeven in met betrekking tot het land van Aalst. Zo citeert en beschrijft hij plans en kaarten van goederen die de abdijen van Geraardsbergen en Ninove in het Brabantse bezaten. Voor de abdij van Ninove vermeldt hij in nrs 5-6 goederen te Pamel, kaart van 1621 (nr 119 in de volgorde der catalogoog), 1622 (nr 120), 1702 (nr 121), 1704 (nr 122), 1740 (nr 125), 1744 (nr 126), 1745 (nr 127), en in nrs 7-8, te Strijtem, kaart van 1662 (nr 197), 1751 (nr 200); voor de abdij van Geraardsbergen: nrs 7-8, te Vollezele, kaart van 1756 (nr 230).

54. **ALGEMEEN.** — **G.V.H., Brabantse woorden.** — Eigen Schoon en de Brabander, nrs 7-8 Juli-Aug. 1953, blz. 266.

De betekenis van het woord *verdimmeleren* dat te Denderhoutem en te Okegem ook *verdemmeleren* uitgesproken wordt.

55. **ALGEMEEN.** — **J. de Wilde, Onze Parochies en hun Patroonheiligen.** — Kerkelijk Leven (Parochieblad), nr 31, 2 Aug. 1953.

Steller poogt te achterhalen hoe onze parochies aan hun patroonheilige gekomen zijn. Na de opsomming der parochies met St Pieter als patroonheilige (St Pieters Banden: in het land van Aalst: Erondegem, Iddergem, Voorde, Welle, Merelbeke, Nederbrakel, Ophasselt, Semmerzake, Dikkele, Erwetegem en Grotenberge; St Petrus: Denderwindeke, Meerbeke, Dikkelvenne, Kerkem, Ronse en Schorisse) toont hij, aan de hand van historische gegevens, het verband dat voor sommige dezer dorpen bestaat tussen de patroonheilige en de St Pietersabdij die op de desbetreffende dorpen goederen bezat, zoals te Merelbeke, Idegem, Dikkele en Denderwindeke.

56. **ALGEMEEN.** — J. Lindemans, **De afsluitingen in de geheinde percelen.** — Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam, 29^e Jaargang, 1953, 1-2, blz. 27-40.

In de Middeleeuwen lagen het winnende land, de hooiweiden en de bossen ingesloten in tuinen en hagen om deze te beschermen tegen het vee dat in het open veld (= vroente) vrij liep te grazen. Het kouter- of menegat gaf toegang tot die percelen. De afsluiting van dit koutergat droeg velerlei namen: veken, hekken, hameide, stichel, horde en gaar. Doch er zijn meer van dat slag slagbomen. Gezien het groot aantal dezer afsluitingen diende ieder een specifieke naam te dragen ten einde die te kunnen onderscheiden. De namen der afsluitingen, zelfs de onderdelen er van, hebben hun woord mee te spreken in de verklaring der toponiemen. En dit tracht schrijver hier te doen. We citeren hetgeen het land van Aalst betreft.

Veken: plaatsaanduiding te Meerbeke (ten valvekene 15^e eeuw). In Vlaanderen komt meest het woord hek of verkleinwoord hekken voor; te Scheldewindeke (de heckine, Keur van Scheldewindeke, ca 1350). Plaatsaanduiding te Hofstade (Heckstrate), te St-Lievens-Houtem (ant eckin t' Ouwezele, 13^e eeuw), te Baardegem (baerdeghemhecken, het cravaelhecken, 1608). De hameide was het draaiend staketsel op raam. Naamaanduiding te St-Lievens-Houtem (in de hameide, 15^e eeuw). Balie is nog in gebruik. Een oudere vorm is belle dat we in de naam Schellebelle terugvinden. Wat de onderdelen der afsluitingen betreft: stijl: te St-Lievens-Houtem (ten eckstile, 15^e eeuw); boom (in draaiboom): komt voor te Moorsel en te Hofstade (1572). Andere namen zijn ontleend aan het geluid van de vallende slagboom. Te Baardegem (de renselaer, 1684), te Hofstade (den roteleere, den reuteleere). Naast de grote doorgang voor de wagens was er ook een kleinere voor de voetgangers, afgesloten met een draaiend staketsel, dat men kruis noemde. Te Baardegem (ten cruce, 16^e eeuw). De plaatsnamen met stichel zijn zeer talrijk in zuid Oost-Vlaanderen. Te Hofstade b.v. de stenenstichel.

57. **ALGEMEEN.** — Jozef Vermeulen, **De Vaandrig van Gent, 1452.** — De Autoerist, orgaan van de Vlaamse Automobilistenbond, nr 15, 1 Aug. 1953, blz. 749-751, met 3 illustraties.

Deze bijdrage staat in het teken van de herdenkingsplechtigheid van de slag bij Gavere. Steller beschrijft de episode die zich afspeelde na het ontzetten van Oudenaarde door de hertogelijke troepen in 1452. Het uitelkaar geslagen Gentse leger blies Gentwaarts de aftocht. Te Merelbeke geraakten de gemeentenaren gewikkeld in een vinnig gevecht met de soldeniers van de hertog. De Gentse vaandrig Sneyssens sneuvelde daar als een held na het vaandel tot het uiterste verdedigd te hebben.

58. **ALGEMEEN.** — Leo Muyldermans, **Volksnamen van planten opgetekend te Asse, Opwijk, Lebbeke en omiggende.** — Eigen Schoon en de Brabander, nrs 7-8 Juli-Aug. 1953, blz. 257-265.

De auteur, als plantkundige verbonden aan het « Centrum voor Phytosociologische Kartering » publiceert hier een lijst volksnamen van planten met de dorpen waar deze in de volkstaal nog voortleven. Zijn onderzoeksgebied strekt zich tevens uit over een ruim deel van het land van Aalst. Bij iedere volksbenaming voegt hij de wetenschappelijke naam met de uitleg omtrent oorsprong en betekenis. Voor het land van Aalst vermelden we: donkervout te Moorsel, duindistel te Meldert en Moorsel, duivels klauw te Moorsel, edderik te Moorsel, haneknap te Moorsel, hazegras te Moorsel, hondengras te Meldert, hondscribben te Herdersem, ippelijn te Meldert, variante: uppelijn te Appelterre, koekoek te Moorsel, langebenen te Baardegem, malem te Moorsel en te Baardegem, meershout te Moorsel en te Herdersem, nijgniet te Moorsel, paddegras te Moorsel, te Meldert en te Baardegem, palakkebloem te Moorsel, palingstekken en palingblaren te Meldert, pladijs te Moorsel, platgras te Meldert, peeën te Meldert, peerde-

toppen te Moorsel, polpiet, polput, pollepiet te Meldert en te Moorsel, rijstpap te Moorsel, variante: vergeet me niet te Wetteren, roodsel te Moorsel, schossem te Moorsel, sinsoem te Meldert, te Baardegeen en te Moorsel, varianten: sienssonk te Nederbrakel, sinksen te Gavere, sinksenkruid te Scheldewindeke en tjeuntjeun te St-Denijs-Boekel, steenklaver te Meldert, tingel te Aalst en Meldert, weversblaren te Moorsel, te Meldert, te Gavere en te Wetteren, zeenkruid te Moorsel. Wie bezorgt ons zo een uitgewerkte studie over de volksnamen van planten van het hele land van Aalst?

59. **ALGEMEEN.** — **N.V.D.B., Enkele Bevolkingscijfers.** — Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring 1951-1952, blz. 24.

De bevolkingsstatistiek van een vijftigtal gemeenten uit zuid Oost-Vlaanderen van de jaren 1812, 1823, 1842, 1845, 1871 en 1952.

60. **ALGEMEEN.** — **P. en J. Lindemans, Oude Brabantse geslachten. Walckiers.** — Eigen Schoon en de Brabander, nrs 7-8, Juli-Aug. 1953, blz. 276-286.

Beide auteurs hebben sinds lang naam en faam verworven door hun genealogische publicaties. In de inleiding op de genealogische tafels der Walckier's betogen ze dat de oorsprong van deze stam waarschijnlijk moet gezocht worden op de linkeroever van de Dender. De naam blijkt afgeleid te zijn van de mansnaam Walkier, die wel de verdietsing lijkt van de romaanse vorm Walcher. De stamboom vermeldt vier takken: de tak van Pamel, van Meerbeke, van Ninove en van Borchtlombeek. De tak van Ninove werd in 1721 tot de adelstand verheven, en in 1786 tot markies. De valken in het wapen tonen duidelijk aan dat men Walckiers aanzag als de vervorming van valkenier (de naam Valkeneer komt ook voor in de 18^e eeuw te Aakren en leeft nog voort te St-Martens-Lierde). In een bijlage worden nog enkele niet aangeschakelden vernoemd zoals Jan Walckiers, pastoor te Meerbeke (1489). Te Denderhoutem ontmoeten we tussen 1554-1582 vijf Walckiers, in 1560 een te Denderleeuw, in 1565 een te Welle. In de kapel van de voormalige proostdij Renissart, die afhing van de abdij van Ninove, bevindt zich het grafschrift van Benedictus Valckiers, Norbertijn van Ninove.

61. **ALGEMEEN.** — **Prof. A. Carnoy, Asca, Isca, Usca, als hydroniemen.** — Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam, 29^e Jaargang, 1953, 1-2, blz. 121-125.

Dr Jan Lindemans treedt in zijn «Toponymie van Asse» de verklaring die Prof. Carnoy over de gemeentenaam Asse geeft, niet bij. Deze bijdrage is dan ook een sterk gedocumenteerd antwoord aan de stelling van Dr Jan Lindemans. Noteren we uit dit uitstekend betoog een paar toponymische elementen in verband met het land van Aalst. Onder de vóór-germaanse plaatsnamen in Vlaanderen komen er voor die de uitgang *-is-accum* vertonen. Zo neemt schrijver als type Semmerzake, waarvan de oudste vorm (in 815) luidt: *Cimbarsaca*. De stam is keltisch, *cim-bero* (= *combero* = latijnse woord *confluens*). Hier werd «*is*» ingelast zodat we *cimber-is-accum* krijgen. Of Zulzeke tot deze reeks behoort is niet zeker. De naam van dit dorp kan van het latijnse *sulciaaccum*, dat dorp bij de vore of greppel betekent, afgeleid worden. Volgens schrijver gelijkt deze formatie op die van de andere Oostvlaamse *accum* namen en zo zou het prototype *sul-is-accum* geweest zijn. Sul dat vloeisel betekent, komt in keltische riviernamen voor.

62. **ALGEMEEN.** — **Remy de Roeck, Folkloristische sprokkelingen uit Zuid-West Brabant. Volksartsenij.** — Eigen Schoon en de Brabander, nrs 5-6 Mei-Juni 1953, blz. 212.

Voorbeelden van behandeling van zieke dieren, alsmede een paar woorden over de bedevaarten tegen ziekte van het vee en andere huisdieren naar St Cornelius te Moerbeke (Geraardsbergen) en Ninove.

63. **ALGEMEEN. — R. Haeserijn, De anthroponymie in het Liber Inventarius (anno 1281) van de St Pietersabdij te Gent.** — Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam, 29^e Jaargang, 1953, 1-2, blz. 55-76.

« Het Liber Inventarius, dat ons door Dr M. Gysseling ter bestudering werd in handen gegeven, komt volkomen tegemoet aan de leemte, die in de Nederlandse anthroponymie nog steeds bestaat, nl. het gebrek aan uitgebreide verzamelingen gelocaliseerd en gedateerd persoonsnamenmateriaal uit de vroegste periode van het Middelnederlands, d.w.z. vóór 1300 », aldus steller in de inleiding van zijn betoog. Dit document heeft schrijver dan ook een ruime gelegenheid geboden om deze leemte aan te vullen en dit op een zeer merkwaardige wijze. Daar dit Liber Inventarius al de goederen met de cijnsplichtigen der abdij behelst, bestrijkt deze studie diensvolgens een groot deel van Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. Aan de hand van een minutieuse ontleding van het document — wat echt Benedictijnerwerk geweest is — bevestigd schrijver verschillende typen van naamaanduiding bij de persoonsnamen, ontstaan uit de doopnamen. Betreffende de familienamen vertoont de samenstelling van deze der vrouwen een bijzonder aspect. Hiervan beschrijft hij de verschillende specimina. Het meest verspreide type is dit waarbij de vrouwelijke voornaam gevolgd wordt door « relicta », « vidua » of « uxor » + genitief. Zo citeert hij te Deftinge « juta uxor custodis », « Vb. adelisa relicta Stephani ». Een ander type is de voornaam der vrouw gevolgd door een bijnaam die afgeleid is van een toponiem, ingeleid met het latijnse « de » waarbij geen genitief meer op te merken is, b.v. te Maarke-Kerkem: « beatrix de nefremis uxor stephani ». Nog een ander type: de vrouwelijke voornaam is gevolgd door filia + de dubbele benaming van de vader of de moeder in de genitief; zo te Aaigem bij Aalst « katerina fil' adelise relicta dirmanni ». Ook komen er gevallen voor dat de vrouw nader bepaald wordt door het zinsverband: te Maarke Kerkem « ghisela eius filia ». Bizaroer op te merken zijn de vrouwnamen bestaande uit vrouwelijke voornaam gevolgd door een bijnaam die een vrouwelijk suffix vertoont, zo met de suffix « igg(h)e », b.v. te Vlierzele « adelisa bakigge », te Deftinge: « marg' clossighe ». Onder deze 13 eeuwse bijnamen zijn er nog die in huidige familienamen voortleven, we noemen Drieghe te Wetteren. De naam Cleymaet kwam in de streek van St-Maria-Lierde in de laatste eeuwen ook vaak voor. Onder de doopnamen vernoemt schrijver o.a. « glaner de berge » te Maarke-Kerkem. Deze studie is een flinke aanwinst voor de onomastiek der Middeleeuwen.

64. **ALGEMEEN. — Robrecht Maes, Het V.T.B.-wandelpad Gent-Gavere.** — De Autotoerist, orgaan van de Vlaamse Automobilistenbond, nr 15, 1 Aug. 1953, blz. 754-770, met 14 illustraties.

In aansluiting met de herdenkingsplechtigheden van de slag bij Gavere is door de zorgen van de Vlaamse Toeristenbond een wandelpad tussen Gent en Gavere uitgestippeld. De bedoeling van dit prachtig initiatief is een blijvend aandenken op te wekken en levendig te houden aan onze Vlaamse gemeentenaren die te Gavere, te Semmerzake en de weg Gent-waarts op, voor vrijheid en Keure gevallen zijn. Dit wandelpad over Gent, Zwijnaarde, Merelbeke, Schelderode, Melsen, Vurste, Semmerzake en Gavere wordt hier op een uiterst boeiende wijze historisch en toeristisch gecommentarieerd.

65. **BALEGEM. — R. Haems, Overblijfsels van een vergane heerlijkheid te Balem. Uit de geschiedenis dezer heerlijkheid.** — Jaarboek van de Zot tegemse Culturele Kring, 1951-1952, blz. 66.

Een van de oudste hoeven van Balem, op de wijk Issegem, is gebouwd op de fundamenten van het voormalig versterkt kasteel te Eesegem. Voor het hof staat een oude Mariakapel anno 1637. Keuken en kelders dezer hoeve blijken overblijfselen van dit kasteel te zijn, dat in 1579 door de Gentenaren belegerd werd toen de Malcontenten zich er op verschanst hadden. Het behoorde toen aan de familie Bette, markgraven van Lede. Ten tijde van Sanderus lag dit slot in puin.

66. **BALEGEM.** — **Dr A. Evrard, Opgravingen te Balem.** — Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1951-1952, blz. 61-65, met 7 illustraties.

Het gaat hier eigenlijk over de heerlijkheid van Bottele, op de wijk Walsegem, te Balem, die in de loop der eeuwen achtereenvolgens behoord heeft aan de familiën van Bottele, Rodoan, d'Haene en van der Piet. Het kasteel werd in 1789 verkocht, alsook het meegaande goed. Het kasteel is verdwenen. Opgravingen hebben een en ander der bouwstukken aan het licht gebracht. Ook vindt men gemakkelijk nog enkele sporen van het kasteel terug. Vermelden we nog ter inlichting dat de illustraties hierbij voorstellen: het hoofdgebouw van het goed te Bottele (kasteel), een deel der uitgestrekte hoeve van het kasteel, beide gravuren naar Verheerlijkt Vlaendren van Sanderus; verder nog het wapen der heerlijkheid van Bottele (ook naar Sanderus) en de familiewapens van Bette, Rodoan, Amerval en van der Piet.

67. **GAVERE.** — **Indrukwekkende herdenking van de Slag bij Gavere (1453).** — Het Volk (dagblad, Gent), 10 Aug. 1953.

Reportage van de grootse herdenkingsplechtigheden te Semmerzake en Gavere op Zondag 9 Aug. 1953. Fragmenten uit de uitgesproken redevoeringen doen in de geest van lezer de vreselijke 23 Juli 1453 herleven.

68. **GAVERE.** — **Dr A. Evrard, 500 jaar geleden woedde de Slag bij Gavere.** — De Gazet van Antwerpen, 8 Aug. 1953, met afbeelding van het gedenkteken.

Enkele dominerende episodes uit de strijd der Gentse poorters tegen de hertog Filips de Goede. Dit kort betoog werd gepubliceerd ter gelegenheid der herdenkingsplechtigheden van de veldslag en van het onthullen van het gedenkteken te Gavere.

69. **GAVERE.** — **Prof. Paul de Keyser, De Slag bij Gavere.** — De Autotoerist, orgaan van de Vlaamse Automobilistenbond, nr 15, 1 Aug. 1953, blz. 737-745, met 6 illustraties.

Hoogleraar Paul de Keyser heeft in het speciaal Gaverennummer van de Autotoerist voor het hoofdartikel gezorgd. Boeiender en sterker gedocumenteerde lectuur over deze rampspoedige « Gaversche reyse » als deze, kregen we niet onder de ogen. Schrijver belicht de diepste betekenis van deze veldslag, die voor ons niet alleen een historische gebeurtenis uit de strijd der gemeentenaren tegen de centralisatie der Bourgondiërs daartelt. Een veldslag in de classieke betekenis van het woord was Gavere niet, maar ruwweg een aflachting, een verplettering der gemeentelijke weermacht, maar ook tevens de glorie van weerstand tot het uiterste, verraad, overmoed en ongeluk ten spijt. We vermelden hier speciaal, onder het illustratiemateriaal, twee weinig of niet gekende miniaturen die de slag bij Gavere verbeelden.

70. **NINOVE.** — **De abdijkerk van Ninove.** — Kerkelijk Leven (Parochieblad), nr 23, 7 Juni 1953, met 1 illustratie.

Kerkelijk Leven is in de loop van dit jaar begonnen met af en toe een paar speciale bladzijden te wijden aan een of ander historische bijzonderheid uit ons bisdom Gent. Een zeer prijzenswaardig initiatief en degelijk vulgarisatiewerk dat de interesse voor het parochieblad bij ons volk zal doen toenemen. Dit nummer biedt ons in een paar kolommen de bizonderste gegevens uit de bouwgeschiedenis, alsmede een sommaire beschrijving van het mobilaire en kunstschaten dezer Norbertijnerkerk, die we terecht mogen beschouwen als een der meest representatieve scheppingen van kunst en schoonheid, waarin de cultuur van de 17^e en 18^e eeuw zich op velerlei aspect op een weeldevolle manier ten toon spreidt.

71. **OOSTERZELE.** — **Adolf Noterman, Oosterzele. Een bijdrage tot de toponymie en de folklore.** — Jaarboek van de Zottegemse Culturele Kring, 1951-1952, blz. 31-56, met 3 illustraties.

Het doel dat steller zich voorstelde — naar hij zelf ten andere verklaart — was niet een diepgaande studie over de toponymie en de folklore van Oosterzele neer te schrijven, doch wel beide onderwerpen even te belichten. Wat niet belet dat hij in een 25-tal pagina's een lezenswaardige bijdrage biedt over de dorpsnaam, de toponiemen en enige belangrijke grepen uit het vroegere volksleven te Oosterzele ter lezing schenkt.

72. **RONSE. — A. Cambier, De studie van het Ronsische dialect.** — Annalen, Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, 1950-51-52, blz. 18-21.

Schrijver ontwikkelt de stelling dat te Ronse een paar klanken voorkomen die — om zijn eigen woorden te gebruiken — in het algemeen Nederlands niet beantwoorden aan een klinker, maar aan een klankgroep. De eerste klankgroep is de vermaarde Ronsische « ie » uitgang en de tweede — minder gekend — gevormd door een klinker plus de letter L.

73. **RONSE. — A. Cambier, De oude St Maartenskerk te Ronse.** — Annalen, Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, 1950-51-52, blz. 15-17.

Bondig ontpint steller zijn studie over de oudste kerk van Ronse, wier architecturale schoonheid — er zijn bouwgedeelten die dateren uit de 12^e eeuw —, eens dat deze kerk buiten gebruik werd gesteld, stuk voor stuk het slachtoffer werd van afbraak en mutulering. We beamen ten volle de wens van schrijver dat dit merkwaardig gebouw — voor zoveel er nog van rest — een meer aangepaste en meer waardige bestemming moge genieten.

74. **RONSE. — I.H. Bekouw, Een eregast aan het woord.** — Annalen, Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, blz. 7-11.

Op gemoedelijke brieftoon houdt de Noord-Nederlandse geschiedschrijver I.H. Bekouw een praatje met de lezer. Dit praatje nu verdiende voorzeker een meer treffende hoofding in de Annalen, want feitelijk biedt ons schrijver in het bestek van een vijftal bladzijden belangrijke gegevens omtrent de Ronsenaren die tijdens de godsdienstroebeelen in de tweede helft der 16^e eeuw naar Holland de wijk namen. Over deze Ronsische uitwijkelingen heeft hij een tweedelig werk uitgegeven onder de titel: « Bannelingen en vluchtelingen uit Ronse ». Schrijver zelf stamt af van een Ronsisch baling — vandaar zijn sympathie voor Ronse en vandaar ook de specificering eregast in de hoofding — namelijk van Jacob Baccou (naam die tot Bekouw evolueerde) een Ronsenaar, die in 1559 overleed en wiens weduwe, Cataline Roels, met haar kinderen uit haar eerste huwelijk (ze hertrouwde met een Vlaming) naar Holland vluchtte. Emden in Nederland was toen een bijzonder gastvrij toevluchtsoord voor de uitgewekenen uit Vlaanderen. In zijn betoog toont hij verder aan hoeveel Nederland aan deze ballingen te danken heeft. Zo kwamen in Nederland de schrijvers: van Mander, en van Meteren; de geleerden Plancius, Stevin, van Baerle en Heinius; de grote kooplieden Moucheron en Lemaire. Het waren Ronsenaren die niet weinig hebben bijgedragen tot de bloei van de textielindustrie te Leiden en te Haarlem. Ook vermeldt hij de voornaamste centra in Nederland, Duitsland en Engeland, waar Ronsische vluchtelingen zich hebben gevestigd.

75. **RONSE. — J.V.E., Het portret van Abraham de Pottere.** — Annalen, Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, blz. 12-13, met photo.

Enige lijnen verklaring bij het portret van Abraham de Pottere, lakenhandelaar, geboren te Amsterdam in 1592, en zoon van Jasper de Pottere uit Ronse die tijdens de godsdienstroebeelen in Vlaanderen naar Nederland de wijk nam.

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift.

Voorzitter : Hr Jozef Borreman.

Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan 51, Vorst (Brussel), tel. 44.61.22, postrekening 41.45.92.

Redactiesecretaris : E.H. J. de Brouwer, Kerkstraat, 18, Hofstade (VI.).

Ruil- en recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, Kerkstraat, 16, Erembodegem.

INHOUD VAN Nr 5

1953

<i>Vangassen H.</i> — De Honger van Ninove (2 plans)	213
<i>Denys, Dr Jos</i> — Meester Gorik van Steenberghe (1 ill.)	233
Verzoekschrift van G. van Steenberghe	245
<i>van Steenberghe de Dourmont R.</i> — Oude geslachten uit het Land van Aalst : van Steenberghe	246
<i>C. Th.</i> — Uit het oude volksleven : Brandbrieven	254
<i>Gaublomme Valère</i> — Onze Bibliografie	255